

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

**«Облік і аудит наявності, руху основних засобів та аналіз їх
технічного стану»**

Виконав: студент групи ОО-42

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Калинюк Владислав Романович

Керівник: к.е.н., доц. Шкроміда Н.Я

Рецензент: к.е.н., доц. Мигович Т.М.

Івано-Франківськ – 2026 р.

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Баланюк І.Ф.

“20” лютого 2025 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Калинюка Владислава Романовича

1. Тема роботи «Облік і аудит наявності, руху основних засобів та аналіз їх технічного стану»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування Шкромиди Н.Я.

2. Перелік питань, які потрібно розробити: поняття основних засобів та їх місце в системі ресурсного забезпечення підприємства; класифікація та оцінка основних засобів підприємства; нормативно – правове регулювання обліку, аудиту та аналізу основних засобів; організацію обліку основних засобів на підприємстві; синтетичний і аналітичний облік основних засобів; особливості нарахування амортизації основних засобів і витрат, пов'язаних з їх ремонтом та поліпшенням; організація і методика аудиту основних засобів підприємства; аналіз наявності, складу та руху основних засобів на підприємстві; оцінка ефективності використання основних засобів підприємства.

3. Дата видачі завдання 4 лютого 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні основи обліку, аудиту та аналізу основних засобів підприємства	10.06.2025 р.	виконано
2.	Особливості організації та методики обліку основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро»	10.12.2025 р.	виконано
3.	Аудит і аналіз наявності та ефективності використання основних засобів ТОВ ФГ «Кузьмин-Агро»	01.04.2026 р.	виконано

Студент Калинюк В.Р.

Керівник роботи Шкромиди Н.Я.

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу

студента групи ОО-41 Калинюка Владислава Романовича

на тему:

«Облік і аудит наявності, руху основних засобів та аналіз їх
технічного стану»

Ефективне управління основними засобами в аграрному секторі є фундаментальною умовою забезпечення продовольчої безпеки та економічної стійкості підприємства в умовах воєнного стану. Оскільки матеріально-технічна база безпосередньо впливає на обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, належна організація їх обліку та аудиту дозволяє мінімізувати ризики втрати активів та оптимізувати витрати на їх утримання. Професійний аналіз технічного стану дає керівництву об'єктивну базу для прийняття рішень щодо модернізації технічного парку, що є критично важливим для збереження конкурентоспроможності на ринку.

Якісний аудит наявності та руху основних засобів сприяє підтвердженню достовірності фінансової звітності та дотриманню вимог законодавства щодо нарахування амортизації та оцінки майна. Глибоке дослідження показників зносу та придатності дозволяє вчасно виявляти морально застарілі об'єкти та планувати інвестиції у новітні агротехнології. Таким чином, володіння методикою обліку та аналізу необоротних активів є запорукою стабільного функціонування та стратегічного розвитку сучасного агробізнесу в Україні.

Кваліфікаційна робота виконана відповідно до поставленої мети на основі реальних матеріалів діяльності ФГ «Кузьмин-Агро» за період 2022-2025 рр.

Метою бакалаврської роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку та аудиту наявності й руху основних засобів підприємства, а також проведення аналізу їх технічного стану з метою оцінки ефективності їх використання.

У першому розділі досліджено теоретичні засади функціонування основних засобів, зокрема розкрито їх економічний зміст як бази виробничого процесу та визначено роль у діяльності фермерського господарства. Автором детально опрацьовано класифікацію активів та критерії їх визнання в обліку, а також систематизовано нормативно-правове регулювання, що регламентує порядок відображення операцій з основними засобами в національній практиці.

Другий розділ присвячено особливостям організації та методики бухгалтерського обліку у ФГ «Кузьмин-Агро», де проаналізовано порядок документування надходження, внутрішнього переміщення та вибуття основних засобів. Особливу увагу приділено практичним аспектам нарахування амортизації та відображення цих операцій на рахунках обліку, що дозволило оцінити реальний стан облікового процесу на досліджуваному підприємстві.

У третьому розділі проведено комплексний аналіз технічного стану та ефективності використання основних засобів, а також визначено методику проведення їх аудиту. Автор розрахував ключові показники зносу, придатності, оновлення та фондівдачі, що дозволило виявити критичні точки у використанні технічного складу суб'єкта бізнесу.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані результати дослідження особливостей обліку, аудиту та аналізу основних засобів виконано на прикладі фінансово-господарської діяльності ФГ «Кузьмин-Агро», а отже є реальними.

Недоліки. У першому розділі роботи недостатньо критично проаналізовано наукові підходи до трактування економічної сутності основних засобів, оскільки більшість визначень подано описово без належного порівняння їх переваг та відмінностей. У другому розділі роботи при висвітленні організації бухгалтерського обліку основних засобів недостатньо повно розкрито порядок ведення аналітичного

обліку за місцями експлуатації та матеріально відповідальними особами. Також у роботі недостатньо повно висвітлено порядок бухгалтерського обліку списання основних засобів, зокрема не розкрито особливості документального оформлення ліквідації об'єктів та відображення результатів їх списання на рахунках бухгалтерського обліку. Проте вказані зауваження мають рекомендаційний характер.

Загальний висновок. Кваліфікаційна робота Калинюка Владислава Романовича на тему «Облік і аудит наявності, руху основних засобів та аналіз їх технічного стану» є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням, за змістом та оформленням відповідає вимогам, що визначені до такого виду робіт, а її автор заслуговує на присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

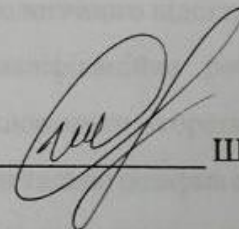
Науковий керівник

кандидат економічних наук

доцент кафедри обліку і оподаткування

Карпатського національного

університету імені Василя Стефаника

Шкроміда Н.Я.

“ 08 ” серпня 2026 р.

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу

студента економічного факультету Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Калинюка Владислава Романовича на тему:

«Облік і аудит наявності, руху основних засобів та аналіз їх
технічного стану»

Актуальність теми. В умовах сучасних економічних викликів та воєнного стану ефективне управління матеріально-технічною базою стає визначальним фактором виживання аграрних підприємств. Основні засоби для ФГ «Кузьмин-Агро» є фундаментом виробничого процесу, а їхній технічний стан безпосередньо корелює з обсягами врожайності та фінансовою стійкістю господарства. Необхідність точного обліку, своєчасного аудиту та глибокого аналізу зносу активів обумовлена динамічними змінами в законодавстві та потребою в оптимізації капітальних інвестицій для недопущення технологічного відставання.

Якість проведеного дослідження. Кваліфікаційна робота відзначається логічною послідовністю та ґрунтовним опрацюванням теоретико-методологічних засад обліку і аудиту основних засобів. Автор детально розкрив економічну сутність основних засобів як активів, що використовуються понад рік і поступово втрачають вартість через амортизацію. У роботі чітко структуровано класифікацію основних засобів, розглянуто методи оцінки та проведено критичний огляд нормативно-правового регулювання обліку і аудиту наявності та руху основних засобів.

Кваліфікаційна робота містить комплексне дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку, аудиту та аналізу основних засобів об'єкта дослідження. Практична частина дослідження базується на реальних показниках діяльності ФГ «Кузьмин-Агро» за період 2022-2025 років, що надає роботі високого

ступеня достовірності. Автор провів комплексний горизонтальний аналіз, виявивши тенденцію до нарощення первісної вартості активів до 45 920 тис. грн. Особливої уваги заслуговує розрахунок системи коефіцієнтів, де зафіксовано зростання зносу до 48,3%, що свідчить про наближення технічного стану парку машин до критичної межі та обґрунтовує потребу в негайній модернізації.

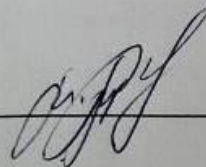
Практична цінність висновків і рекомендацій. Практичне значення роботи полягає у тому, що результати дослідження з питань обліку, аудиту та аналізу основних засобів сформовано на основі реальних даних фінансово-господарської діяльності ФГ «Кузьмин-КНП, що підтверджує їх практичну спрямованість і можливість застосування на практиці.

Недоліки. Попри загальний високий рівень виконання, робота містить певні дискусійні моменти. Зокрема, у другому розділі при дослідженні організації первинного обліку руху основних засобів недостатньо висвітлено особливості використання сучасних спеціалізованих хмарних бухгалтерських програм та цифрових рішень для моніторингу роботи агротехніки. У третьому розділі доцільно було б ширше розкрити методику перевірки специфічних для воєнного стану ризиків, пов'язаних із пошкодженням або втратою майна.

Загальний висновок і оцінка кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота Калинюка Владислава Романовича відповідає встановленим вимогам до такого виду робіт, має завершений характер та практичне значення. Робота може бути рекомендована до захисту з позитивною оцінкою, а її автор заслуговує на присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Репензент

кандидат економічних наук
доцент кафедри фінансів
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Мигович Т.М.

“ 08 ” червня 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Поняття основних засобів та їх місце в системі ресурсного забезпечення підприємства	5
1.2. Класифікація та оцінка основних засобів підприємства	10
1.3. Нормативно – правове регулювання обліку, аудиту та аналізу основних засобів	16
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ФГ «КУЗЬМИН-АГРО»	
2.1. Організація обліку основних засобів на підприємстві	23
2.2. Синтетичний і аналітичний облік основних засобів	28
2.3. Особливості нарахування амортизації основних засобів і витрат, пов'язаних з їх ремонтом та поліпшенням	33
РОЗДІЛ 3 АУДИТ І АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТОВ ФГ «КУЗЬМИН-АГРО»	
3.1. Особливості організації і методики аудиту основних засобів підприємства	42
3.2. Аналіз наявності, складу та руху основних засобів на підприємстві	47
3.3. Оцінка ефективності використання основних засобів підприємства	53
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми бакалаврської роботи полягає в тому, що основні засоби є важливою складовою активів підприємства та матеріальною базою його господарської діяльності. Від ефективності їх використання, технічного стану, своєчасного оновлення й правильного відображення в бухгалтерському обліку залежить результативність роботи підприємства, рівень його конкурентоспроможності та фінансова стійкість.

В умовах сучасного економічного середовища особливого значення набуває забезпечення достовірного обліку наявності та руху основних засобів, оскільки це сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень, контролю за збереженням майна та раціональним використанням ресурсів підприємства. Водночас аудит основних засобів дозволяє виявити помилки й порушення в обліковому процесі, забезпечити достовірність фінансової звітності та підвищити рівень внутрішнього контролю.

Не менш важливим є аналіз технічного стану основних засобів, адже високий ступінь їх зношеності негативно впливає на продуктивність діяльності підприємства, якість продукції та рівень витрат. Саме тому дослідження питань обліку, аудиту та аналізу технічного стану основних засобів є актуальним і має важливе практичне значення для забезпечення ефективного функціонування підприємств.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес обліку, аудиту та використання основних засобів на підприємстві. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку та аудиту наявності й руху основних засобів, а також методи аналізу їх технічного стану та ефективності використання.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку та аудиту наявності й руху основних засобів підприємства, а також проведення аналізу їх технічного стану з метою оцінки ефективності їх використання.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- дослідити економічний зміст та значення основних засобів в діяльності підприємства;
- узагальнити класифікацію та оцінку основних засобів підприємства;
- розглянути нормативно – правове регулювання обліку, аудиту та аналізу основних засобів;
- дослідити особливості організації обліку основних засобів на підприємстві;
- розглянути синтетичний і аналітичний облік основних засобів;
- розглянути особливості нарахування амортизації основних засобів і витрат, пов'язаних з їх ремонтом та поліпшенням;
- узагальнити організацію і методику аудиту основних засобів підприємства;
- провести аналіз наявності, складу та руху основних засобів на підприємстві;
- здійснити оцінку ефективності використання основних засобів підприємства.

Методи дослідження базуються на системному підході до аналізу виробничих процесів. У процесі дослідження для вирішення поставлених завдань було використано такі методи як: спостереження, порівняння, аналіз, синтез, індукція, дедукція, зведення, групування, обчислення абсолютних та відносних величин, графічного та табличного відображення результатів даних дослідження тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що дослідження питань обліку і аудиту наявності, руху основних засобів та аналіз їх технічного стану здійснено на основі фактичних даних діяльності ФГ «Кузьмин-Агро», що підтверджує їх практичну спрямованість і можливість застосування на практиці.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок, містить 19 таблиць, 13 рисунків. Список використаних джерел містить 51 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття основних засобів та їх місце в системі ресурсного забезпечення підприємства

Основні засоби є матеріальним фундаментом будь-якого бізнесу, адже саме за допомогою обладнання, приміщень та техніки створюється продукт і надаються послуги. Їхній економічний зміст полягає в довгостроковому забезпеченні стабільної роботи підприємства, де кожен об'єкт прямо впливає на якість результату та собівартість виробництва. Сьогодні актуальність ефективного управління цими ресурсами зростає, оскільки здатність компанії вчасно оновлювати свої потужності та раціонально їх використовувати визначає її виживання на ринку, конкурентоспроможність та загальну фінансову стійкість.

Економічний зміст основних засобів у діяльності підприємства полягає в тому, що вони є матеріальною основою виробництва, без якої неможливо створювати продукцію чи надавати послуги. Саме через них підприємство реалізує свої можливості, а ефективність їх використання визначає рівень конкурентоспроможності та фінансових результатів. Основні засоби є ключовою частиною матеріально-технічної бази підприємства, адже без них неможливий виробничий процес.

В економічній літературі відсутній єдиний підхід до трактування поняття «основні засоби», оскільки різні науковці акцентують увагу на окремих аспектах їх економічної сутності, призначенні та ролі в діяльності підприємства.

Так, Базилевич В. Д. пояснює ефективність як співвідношення між результатом і витраченими ресурсами: підприємство має оцінювати, що воно отримало у грошовій чи натуральній формі порівняно з тим, що витратило [1].

За визначенням Бутинця Ф. Ф. та його колег, основні засоби – це матеріальні активи підприємства, які використовуються не для перепродажу, а

для забезпечення виробничих, адміністративних чи соціально-культурних потреб. Вони можуть служити у процесі виготовлення продукції, постачання товарів, надання послуг або здавання в оренду, і головною їхньою ознакою є тривалий строк експлуатації – понад один рік чи один виробничий цикл, якщо він довший [2].

У науковій літературі терміни «основні фонди» і «основні засоби» часто ототожнюють: перший застосовується у податковому законодавстві, другий – у бухгалтерському обліку. Після 2011 року в розділі «Податку на прибуток» поняття «основні фонди» було замінено на «основні засоби», хоча в інших податках воно залишилось. Як наголошує Цебеня Р. Л., неважливо, як ми їх називаємо, головне – їхня економічна роль як матеріальної бази виробництва та джерела рентабельності [3].

В минулому основні фонди визначалися як засоби виробництва, що служать довше одного циклу і поступово переносять свою вартість на продукт. Сучасні зарубіжні економісти акцентують на тривалому використанні активів, які вводяться в експлуатацію не для перепродажу, хоча часто не враховують їх зношення.

Згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби» [4] та Податковим кодексом України [5], основними засобами визнаються матеріальні активи, які підприємство утримує для використання у виробництві, постачанні товарів, наданні послуг, оренді чи адміністративних і соціально-культурних функціях, якщо строк їх корисного використання перевищує один рік.

Завадський Й. С. [6] та Верхоглядова Н. І. [7] підкреслюють, що ці активи працюють роками, не змінюючи своєї форми, але поступово «віддають» свою вартість продукції через амортизацію [6-7].

Інші автори, серед яких Гречко С. М. [8], Бабяк Н. Д. [9], звертають увагу на особливості визнання об'єкту основних засобів активом, тобто коли існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з використанням цього об'єкта в господарській діяльності [8-9].

Агрес О. Г. [10] та Неміш Ю. В. [10] звертають увагу, що значення

основних засобів виходить за межі виробничих цехів: вони охоплюють офісне управління, інфраструктуру та соціальний розвиток компанії [10]. Це означає, що основні засоби формують не лише виробничу потужність, а й загальну організаційну силу підприємства. Від їхнього стану та сучасності залежить продуктивність праці, якість продукції та здатність підприємства конкурувати на ринку.

В Україні більшість науковців спираються на НП(С)БО 7 «Основні засоби» [4], де вони визначаються як матеріальні активи, що використовуються у виробництві, постачанні товарів, наданні послуг, оренді чи адміністративних і соціально-культурних функціях, якщо строк їх корисного використання перевищує один рік (табл.1.1).

Таблиця 1.1

**Визначення сутності поняття “основні засоби” за авторами і
нормативними документами**

Джерело	Трактування поняття, економічний зміст та значення
Базилевич В. Д.	Ефективність як співвідношення між отриманим результатом (грошовим чи натуральним) та витраченими ресурсами
Бутинець Ф. Ф.	Матеріальні активи, які утримуються не для перепродажу, а для операційних, адміністративних чи соціальних потреб протягом понад одного року; вони забезпечують стабільність, поступово передаючи свою вартість продукту
Цал-Цалко Ю. С.	Речові необоротні об’єкти, що будуть використовуватися більше 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію для потреб процесу виробництва, постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, вартість яких більша величини, яка визначена підприємством для малоцінних необоротних матеріальних активів
Гречко С. М., Бабяк Н. Д.	Майно, що визнається активом лише за умови ймовірності отримання майбутнього економічного доходу
Цебеня Р. Л.	Матеріальна база виробництва та джерело рентабельності (акцент на сутності, а не на назві «фонди» чи «засоби»)
Коваленко О. М.	Основні засоби – це матеріальні активи з очікуваним терміном корисного використання більш ніж один рік (або на протязі операційного циклу, якщо він більше ніж рік), які підприємство утримує в цілях: використання під час виробництва або поставки товарів, надання послуг, надання в оренду іншим особам; виконання адміністративних та соціальних функцій
Сук Л. К., Сук П. Л.	Основні засоби – це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері

Продовж. табл.1.1

Завадський Й. С., Верхоглядова Н. І.	Активи, що роками зберігають свою натуральну форму, але поступово втрачають вартість через механізм амортизації
Агрес О. Г.	Основні засоби – це засоби праці у формі матеріальних активів, які утримує підприємство з метою використання у виробничому процесі або здійсненні адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання яких становить більше ніж один рік, не змінюючи при цьому своїх форм і розмірів, вартість яких є не меншою від законодавчо встановленого розміру та поступово переноситься в міру фізичного спрацювання та (або) морального старіння на вартість готової продукції проведенням амортизаційних відрахувань
Неміш Ю. В.	Основні засоби – це вартісно виражені ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання з метою використання в процесі виробництва, постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення чи соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року, чи визначається межами операційного циклу понад один рік, вартість яких зменшується в процесі використання
Податковий кодекс України	Матеріальні активи для господарської діяльності (термін «основні фонди» поступово замінюється на «основні засоби»)
НП(С)БО 7 «Основні засоби»	Матеріальні активи для виробництва, послуг, оренди чи адміністрування зі строком корисного використання понад рік
М(С)БО 16 «Основні засоби»	Основні засоби – це матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду

Узагальнено на основі джерел [1-11]

Розглянувши трактування поняття “основні засоби” у нормативних та літературних джерелах можна зробити висновок, що основні засоби – це матеріальні активи, які беруть участь в процесі господарської діяльності підприємства протягом тривалого періоду часу, а саме більше року або операційного циклу та розподіляють свою вартість на витрати підприємства у вигляді амортизації.

Отже, економічна сутність основних засобів полягає у їх довготривалому використанні, поступовому перенесенні вартості на продукцію та здатності забезпечувати підприємству стабільний дохід. Вони є фундаментом капіталу, технічної потужності та ефективності бізнесу, а їх правильний облік і раціональне використання визначають успіх підприємства в економічному середовищі.

Основні засоби займають важливе місце в системі ресурсного

забезпечення підприємства, оскільки виступають матеріальною основою здійснення господарської діяльності. Саме вони забезпечують процес виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг, створюючи необхідні умови для ефективного функціонування підприємства. До основних засобів належать будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби та інші матеріальні активи, що використовуються підприємством протягом тривалого часу.

У системі ресурсного забезпечення підприємства основні засоби відіграють роль виробничого потенціалу, від рівня розвитку та технічного стану якого залежить обсяг виробництва, продуктивність праці, якість продукції та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Ефективне використання основних засобів сприяє зниженню витрат виробництва, підвищенню рентабельності діяльності та покращенню фінансових результатів підприємства.

Важливим аспектом є також постійне оновлення та модернізація основних засобів, оскільки в умовах науково-технічного прогресу та розвитку сучасних технологій підприємства потребують використання більш продуктивного й енергоефективного обладнання. Високий рівень зношеності основних засобів негативно впливає на ефективність діяльності підприємства, збільшує витрати на ремонт та обслуговування, а також може призводити до зниження якості продукції.

Таким чином, основні засоби є одним із ключових елементів ресурсного забезпечення підприємства, а ефективне управління ними забезпечує стабільний розвиток підприємства, підвищення ефективності його діяльності та зміцнення конкурентних позицій на ринку. Економічний зміст основних засобів полягає не лише у їх фізичній наявності, а й у здатності забезпечувати довготривалу ефективність та фінансову стабільність підприємства.

1.2. Класифікація та оцінка основних засобів підприємства

Для організації обліку основних засобів, підготовки фінансової звітності, планування процесів їх оновлення, а також проведення інвентаризації та переоцінки важливе значення має їх правильна класифікація. Вона забезпечує впорядкування інформації про основні засоби та створює основу для проведення аналітичних досліджень шляхом групування об'єктів за відповідними ознаками. Раціональна класифікація основних засобів сприяє спрощенню ведення бухгалтерського обліку, забезпечує точність відображення інформації та полегшує складання звітності щодо наявності й руху основних засобів підприємства.

Відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби» [4] та Податкового кодексу України [5], активи групуються за їхнім функціональним призначенням – від земельних ділянок і будівель до складних машин та обладнання. Така структуризація є необхідною для правильного нарахування амортизації та визначення активної частини фондів, яка безпосередньо створює продукт, порівняно з пасивною, що забезпечує умови виробництва.

Класифікація основних засобів є фундаментом для створення ефективної системи управління ними, оскільки вона дозволяє згрупувати майно не лише за економічним змістом, а й за технічним призначенням. Згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби» [4], активи підприємства поділяються на дев'ять основних груп, серед яких земля, будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти, тварини та багаторічні насадження (табл. 1.3). Окрім цього, існує ще сім груп інших необоротних матеріальних активів, до яких належать бібліотечні фонди, малоцінні предмети та інші специфічні ресурси. Така деталізація дозволяє підприємству вести точний облік і правильно визначати амортизацію, що є ключовим для фінансової звітності та планування інвестицій.

Податковий кодекс України дотримується аналогічного підходу, проте встановлює жорсткі обмеження для визнання активу: його вартість має перевищувати 20 000 грн., а строк служби – бути довшим за один рік [5].

Назви цих груп повністю відповідають субрахункам синтетичних рахунків 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи». Така узгодженість базується на Плані рахунків, затвердженому Наказом Мінфіну № 291 [12], що забезпечує єдиний підхід до ідентифікації майна як для складання фінансової звітності, так і для розрахунку податкових зобов'язань.

Таблиця 1.3

Класифікація основних засобів в бухгалтерському обліку

Основні засоби (рахунок 10)		Інші необоротні матеріальні активи (рахунок 11)	
Рахунок	Найменування показника (об'єкта)	Рахунок	Найменування показника (об'єкта)
101	Земельні ділянки	111	Бібліотечні фонди
102	Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	112	Малоцінні необоротні матеріальні активи
103	Будинки, споруди та передавальні пристрої	113	Тимчасові (нетитульні) споруди
104	Машини та обладнання	114	Природні ресурси
105	Транспортні засоби	115	Інвентарна тара
106	Інструменти, прилади, інвентар	116	Предмети прокату
107	Тварини	117	Інші необоротні матеріальні активи
108	Багаторічні насадження		
109	Інші основні засоби		

Узагальнено на основі джерел [4-5,12]

До складу основних засобів входять земельні ділянки, які мають особливий статус, адже на них не нараховується амортизація через необмежений термін використання. Витрати на поліпшення земель, такі як меліорація чи осушення, розглядаються як інвестиції у підвищення їхньої якості. Будинки, споруди та передавальні пристрої забезпечують інфраструктуру підприємства – від виробничих цехів і складів до доріг, мостів та ліній електропередач. Машини та обладнання є найбільш активною частиною фондів, адже саме вони безпосередньо беруть участь у створенні продукції. Транспортні засоби забезпечують мобільність і логістику, а інструменти, прилади та інвентар підтримують робочі процеси як у виробництві, так і в адміністративній сфері.

Окрему групу становлять тварини та багаторічні насадження, які використовуються у сільському господарстві, а також інші об'єкти, що не підпадають під стандартні категорії, наприклад музейні цінності.

Науковці наголошують, що класифікація має не лише бухгалтерське значення, а й практичне, адже вона показує, які активи створюють додану вартість, а які забезпечують соціальні чи побутові потреби працівників.

За функціональним призначенням основні засоби поділяються на виробничі та невиробничі. Виробничі активи – це верстати, цехи, обладнання, що безпосередньо беруть участь у створенні продукції. Невиробничі – це майно соціальної сфери, яке не створює товарів, але забезпечує умови для праці та життя працівників [13]. Такий поділ ще у працях класиків економічної думки пояснювався тим, що капітал має приносити дохід, але водночас підприємство повинно мати ресурси для підтримки соціальної інфраструктури.

Важливим є також поділ за ступенем використання: діючі засоби працюють у виробництві, запасні утримуються як резерв на випадок поломки, а недіючі перебувають на консервації [13]. Це дає можливість аналізувати простої обладнання та планувати його оновлення. За галузевою ознакою основні засоби можуть належати до промисловості, будівництва, транспорту чи сільського господарства, що відображає багатогалузеву діяльність підприємств.

Особливу увагу приділяють питанням власності. Власні основні засоби формуються за рахунок капіталу чи прибутку підприємства і підлягають амортизації, тоді як земля, на відміну від будівель, не амортизується через необмежений строк використання. Орендовані засоби відображаються у балансі орендодавця, що виключає подвійний облік [13]. Це положення закріплене у нормативних актах та підтверджується економічною літературою.

Підсумуємо інформацію по класифікації основних засобів у табл. 1.4. Вона охоплює як функціональні, так і організаційні ознаки, що використовуються для глибокого аналізу діяльності підприємства. Такий підхід дозволяє більш точно оцінити структуру та ефективність використання основних засобів у господарській діяльності. Крім того, класифікація сприяє покращенню обліку,

контролю та прийняття управлінських рішень на підприємстві.

Таблиця 1.4

Класифікація основних засобів за функціональними та експлуатаційними ознаками

Ознака класифікації	Категорії	Характеристика	Приклади
За характером участі у виробництві	Виробничі	Безпосередньо задіяні у створенні продукції та формуванні доданої вартості.	Верстати, обладнання, виробничі цехи.
	Невиробничі	Об'єкти соціальної сфери. Не створюють доходу напряду, але забезпечують побутові потреби працівників.	Їдальні, бази відпочинку, медичні пункти.
За ступенем використання	Діючі	Активи, що перебувають в експлуатації на поточний момент.	Працююча техніка, задіяні приміщення.
	Запасні	Резерв підприємства, призначений для швидкої заміни об'єктів у разі поломки.	Запасні двигуни, резервні генератори.
	На консервації (недіючі)	Тимчасово виведені з експлуатації через зупинку виробництва або модернізацію.	Обладнання на тривалому зберіганні.
За галузевою ознакою	Галузева приналежність	Відображає багатогалузевий характер бізнесу; дозволяє вести окремий облік для різних видів діяльності.	Промислові, будівельні, сільськогосподарські активи.
За належністю (власністю)	Власні	Сформовані за рахунок капіталу чи прибутку. Відображаються в балансі та підлягають амортизації.	Придбане або збудоване майно.
	Орендовані	Знаходяться у тимчасовому користуванні. Обліковуються в орендодавця, щоб уникнути подвійного обліку.	Орендовані офіси чи лізингова техніка.

Узагальнено на основі джерел [13]

Таким чином, класифікація та оцінка основних засобів – це не лише формальний процес, а й інструмент управління, що дозволяє підприємству бачити реальну структуру майна, визначати його економічну роль та приймати обґрунтовані рішення щодо використання, амортизації чи оновлення.

Економічна оцінка активів базується на використанні різних видів вартості, що дозволяє враховувати вплив часу та ринкових умов. Процес оцінки активів є обов'язковою умовою їхнього відображення в обліку, причому метод оцінки напряду залежить від шляху потрапляння майна на підприємство.

Залежно від характеру, стану основних засобів, часу оцінки розрізняють декілька видів вартості основних засобів (рис. 1.1.).

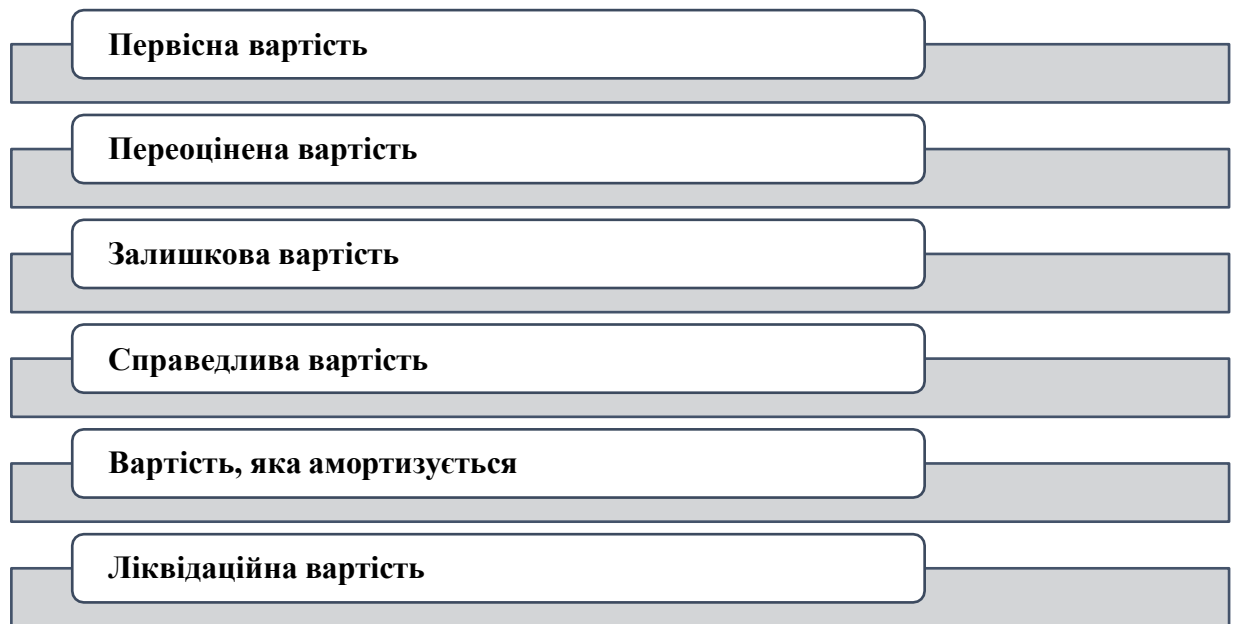

Рис. 1.1. Різновиди вартостей основних засобів, що застосовуються для їх оцінки

Узагальнено на основі джерел [14]

Базовою є первісна вартість, яка є фактичною собівартістю об'єкта, що включає ціну постачальника, мито, реєстраційні збори та витрати на монтаж [15]. Окремо виділяють справедливу вартість – ринкову ціну на момент операції, яка використовується при безоплатному отриманні майна або обміні на інші об'єкти. У ході експлуатації ключовим показником стає залишкова вартість – різниця між початковими витратами та накопиченим зносом, за якою активи відображаються у Балансі. Важливим аспектом, на якому наголошують науковці, зокрема Й. С. Завадський, є необхідність періодичного визначення переоціненої вартості для приведення облікових даних до актуального ринкового рівня [16 с. 289].

У процесі експлуатації вартість активів може змінюватися через поліпшення чи модернізацію, що приносить майбутні економічні вигоди. Оцінка під час обміну залежить від подібності об'єктів: при обміні подібними активами первісною вартістю стає залишкова вартість переданого майна, а при неподібному обміні – його справедлива вартість (рис 1.2.).

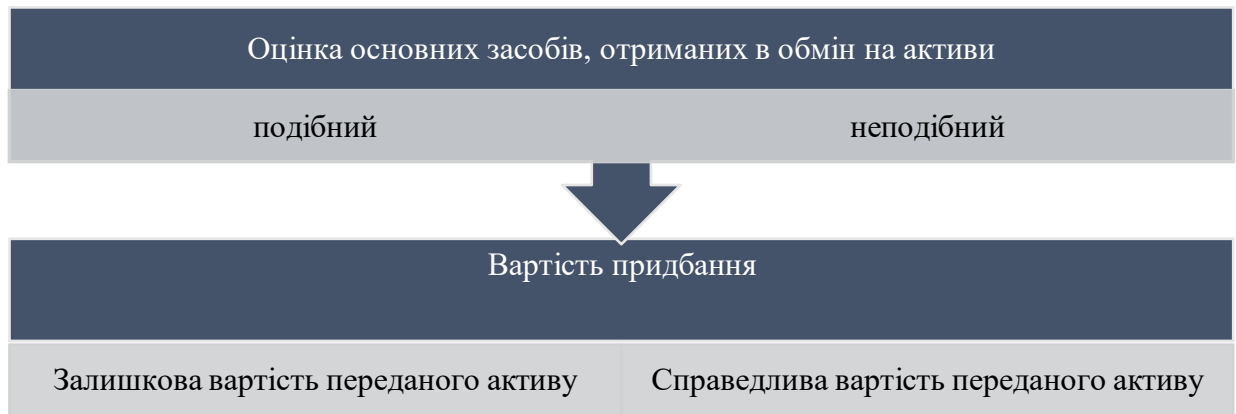

Рис. 1.2. Методика оцінки основних засобів, отриманих в обмін на інші

Узагальнено на основі джерел [15]

Для забезпечення достовірності фінансової звітності підприємства використовують механізм переоцінки. Згідно з НП(С)БО 7, якщо залишкова вартість об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої ціни на дату балансу, проводиться дооцінка або уцінка всієї групи відповідних активів [4]. Результати такої переоцінки впливають на витрати підприємства, що підкреслює роль оцінювання як інструменту управління фінансовим результатом (рис 1.3).

Первісна вартість
• $PB = \text{Ціна} + \text{Мито} + \text{Збори} + \text{Страховання} + \text{Налогодження}$
Залишкова вартість
• $ZB = PB - \text{Знос (Балансова вартість на дату звіту)}$
Індекс переоцінки
• $I \text{ переоцінки} = \frac{\text{Справедлива вартість}}{\text{на Залишкову}}$
Переоцінена вартість
• $V \text{ переоцінена} = PB * I \text{ переоцінки}$
Ліквідаційна вартість
• $LB = \text{Очікувані гроші від продажу} - \text{витрати на демонтаж}$
Вартість, що амортизується
• $V \text{ амортизації} = PB - LB$

Рис. 1.3. Розрахункові показники оцінки основних засобів

Узагальнено на основі джерел [15]

Таким чином, у результаті проведеного дослідження визначено, що для організації достовірного та своєчасного обліку, аудиту й аналізу основних засобів на підприємстві необхідно сформувати економічно доцільну систему їх

класифікації. Таку класифікацію доцільно здійснювати за галузевою належністю, функціональним використанням, призначенням і джерелами формування, що сприятиме удосконаленню їх структури та підвищенню ефективності використання в діяльності підприємства. Крім того, встановлено, що оцінка основних засобів є одним із ключових елементів бухгалтерського обліку, оскільки саме від правильності її проведення залежить об'єктивність і достовірність показників фінансової звітності.

1.3. Нормативно – правове регулювання обліку, аудиту та аналізу основних засобів

Нормативно-правове регулювання обліку, аудиту та аналізу основних засобів забезпечує прозорість і стабільність роботи підприємства. Воно визначає правила класифікації, оцінки та амортизації майна, що дозволяє формувати достовірну фінансову звітність і контролювати використання ресурсів. Основні засоби виступають капіталом, який приносить дохід і працює роками, поступово передаючи свою вартість на продукцію.

Основним фундаментом для ведення обліку в Україні є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [17] та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [18]. Ці документи встановлюють ключові принципи, такі як обачність, безперервність та превалювання суті над формою. Це дозволяє правильно організувати контроль і приймати зважені управлінські рішення, враховуючи, що основні засоби використовуються довгостроково, підлягають ремонту та амортизації, не змінюючи при цьому свою фізичну форму.

Методологію обліку основних засобів детально описує НП(С)БО 7 «Основні засоби» [4]. Цей стандарт є обов'язковим для більшості юридичних осіб і визначає, як оцінювати активи, нараховувати амортизацію та відображати їх вибуття.

Податковий кодекс регулює питання нарахування податків і безпосередньо впливає на те, як підприємство рахує свої витрати [5]. Він вводить чіткі визначення таких термінів, як амортизація, первісна вартість та ліквідаційна вартість активів. Кодекс розділяє всі основні засоби на групи залежно від того, як довго вони можуть приносити користь компанії. Для кожної групи встановлені мінімальні строки, протягом яких вартість обладнання можна списувати на витрати. Це дозволяє державі контролювати правильність розрахунку податку на прибуток та запобігати зловживанням.

НП(С)БО 14 «Оренда» регулює правила обліку майна, яке підприємство бере в користування або здає іншим компаніям [19]. Він чітко розмежовує фінансову оренду (лізинг) та звичайну операційну оренду, оскільки вони відображаються в балансі по-різному. Документ вказує, хто саме має нараховувати амортизацію на орендоване обладнання – власник чи користувач. Це допомагає уникнути подвійного обліку або приховання активів від контролюючих органів. Завдяки цьому стандарту орендні платежі правильно розподіляються між доходами та витратами компанії.

НП(С)БО 16 «Витрати» пояснює, як саме вартість використання основних засобів перетворюється на витрати підприємства [20]. Він визначає, що амортизація – це не просто цифра в обліку, а важлива складова собівартості продукції або адміністративних витрат. Залежно від того, де працює обладнання (у цеху чи в офісі), його знос списується на різні рахунки. Це допомагає компанії точно розрахувати, скільки коштує виготовлення одного товару або надання послуги. Стандарт гарантує, що всі витрати, пов'язані зі старінням техніки, будуть вчасно та коректно враховані при визначенні прибутку.

МСБО 16 «Основні засоби» є головним міжнародним стандартом для компаній, які працюють з іноземними інвесторами [11]. Він створює «спільну мову» для опису майна, роблячи звіти українських підприємств зрозумілими в усьому світі. Міжнародний стандарт надає більше свободи у виборі того, як оцінювати активи: за їхньою початковою ціною чи за поточною ринковою вартістю. Документ вимагає дуже детально розписувати у звітах терміни служби

активів та будь-які обмеження на володіння ними.

НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу» регулює ситуації, коли компанія вирішує більше не використовувати обладнання, а планує його продати [21]. Коли об'єкт потрапляє до цієї категорії, на нього перестають нараховувати амортизацію, адже його цінність тепер полягає лише в очікуваній ціні продажу. Документ встановлює чіткі умови, за яких майно можна вважати «товаром для продажу», щоб фірма не викривляла реальний стан своїх справ. У звітах такі активи показуються окремо, щоб інвестори бачили, які частини бізнесу зараз закриваються чи ліквідуються.

НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» каже, як діяти, якщо ринкова ціна техніки чи нерухомості падає набагато швидше за звичайний знос [22]. Він містить правила, за якими потрібно зменшувати вартість активів у звітах, якщо вони морально застаріли або були пошкоджені. Це запобігає ситуаціям, коли в документах майно коштує мільйони, хоча насправді його неможливо продати за таку суму. Стандарт також дозволяє відновити вартість активу, якщо ситуація на ринку знову покращилася.

НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» відокремлює звичайні заводи від тієї нерухомості, яку тримають виключно для заробітку на оренді або перепродажу [23]. Він визначає таку нерухомість як окремий вид активів з власними правилами оцінки та відображення у звітах. Компанії можуть обирати: показувати такі будівлі за їхньою реальною ринковою ціною чи обліковувати за загальними правилами. Документ пояснює, як правильно переводити будівлі з однієї категорії в іншу, якщо змінюється мета їхнього використання.

Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів є практичним доповненням до стандартів, яке роз'яснює складні моменти щоденної роботи [24]. Вони містять детальні приклади того, якими бухгалтерськими записами супроводжувати ремонт або модернізацію верстатів. Документ допомагає бухгалтеру класифікувати витрати: чи це просте підтримання техніки в робочому стані, чи суттєве покращення її можливостей. У додатках до рекомендацій наведено типові схеми кореспонденції рахунків, що

значно спрощує ведення облікових журналів. Хоча рекомендації мають універсальний характер, кожне підприємство може адаптувати їх під власну специфіку. Вони є незамінним інструментом для забезпечення точності та єдності облікової політики.

План рахунків – це єдиний цифровий алфавіт, за допомогою якого всі підприємства реєструють свої господарські події [25]. Інструкція до нього пояснює, що рахунок 10 створений саме для обліку будівель, машин, транспорту та інших цінних активів [14]. Вона деталізує, на яких субрахунках слід тримати інформацію про різні види майна для зручності аналізу. Завдяки цій системі будь-який рух активу – від його появи на складі до списання – фіксується за методом подвійного запису. Це дозволяє швидко знайти інформацію про залишкову вартість або суму накопиченого зносу кожного об'єкта.

Положення про інвентаризацію активів №879 встановлює жорсткі правила перевірки того, чи справді майно, записане в документах, є на підприємстві [26]. Воно зобов'язує керівництво створювати спеціальні комісії для регулярного перерахунку та огляду всіх основних засобів. Інструкція визначає, як правильно оформити результати перевірки, щоб оприбуткувати знайдені надлишки або списати нестачі. Це головний інструмент контролю, який допомагає запобігти безгосподарності або крадіжкам на місцях. Особливо важливою є інвентаризація перед складанням річного звіту, щоб підтвердити правдивість усіх цифр у балансі. Процедура гарантує, що інвестори бачать лише реальні активи, якими володіє суб'єкт господарювання.

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» трактує аудит як професійну послугу з перевірки бухгалтерських даних для формування незалежного висновку про їх відповідність встановленим стандартам [27]. Згідно з МСА 200, головна мета аудитора полягає у підтвердженні того, чи дійсно звітність правдиво відображає інформацію про майно [28].

Основними завданнями аудиту в цій сфері є контроль за належним оформленням руху активів, точністю нарахування амортизації та

обґрунтованістю витрат на ремонти. Аудитори також перевіряють фінансові результати від продажу чи ліквідації об'єктів, законність операцій з оренди та ефективність збереження майна. Джерелами для такої перевірки слугують наказ про облікову політику, статут, первинні документи, акти введення в експлуатацію, плани ремонтів та Головна книга, що дозволяють відстежити повну історію кожного об'єкта.

Методологія аудиту, згідно з МСА 500, 330 та 520, передбачає послідовне виконання специфічних процедур для отримання доказів. Інспектування дозволяє детально вивчити документи або фізично оглянути активи, а спостереження – проконтролювати процес інвентаризації [29-31]. Зовнішнє підтвердження від третіх сторін та повторне обчислення математичної правильності записів забезпечують додаткову впевненість у цифрах. Аналітичні процедури допомагають знайти нетипові коливання у показниках, а запити до персоналу та повторне виконання процедур внутрішнього контролю дозволяють оцінити ризики викривлення інформації.

Узагальнення нормативно-правових актів, що регулюють питання обліку, аудиту і аналізу основних засобів подано у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Нормативно-правові документи, що регулюють облік і аудит основних засобів підприємства

№	Законодавчий акт	Характеристика
1	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Встановлює правовий фундамент та обов'язковість ведення обліку для всіх суб'єктів господарювання. Визначає принципи безперервності та відповідальності керівництва за організацію контролю ресурсів
2	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фін звітності»	Регламентує склад та структуру звітності, забезпечуючи її прозорість для користувачів. Закріплює вимогу переважання суті над формою та повноту інформації про майно
3	НП(С)БО 7 «Основні засоби»	Визначає основну методологію обліку: правила оцінки, методи нарахування амортизації та порядок відображення вибуття активів. Є головним посібником для визначення вартості та зносу обладнання
4	Податковий кодекс України	Регулює фіскальні аспекти, встановлюючи групи активів та мінімальні строки їх амортизації для розрахунку податків. Запобігає викривленню витрат і контролює правильність сплати податку на прибуток

Продовж. табл.1.5

5	НП(С)БО 14 «Оренда»	Розділяє фінансову та операційну оренду, визначаючи правила відображення орендованого майна в балансі сторін. Допомогає уникнути подвійного обліку та чітко розподілити права користування активами
6	НП(С)БО 16 «Витрати»	Пояснює механізм включення амортизації до собівартості продукції або загальногосподарських витрат. Це дозволяє підприємству об'єктивно оцінювати прибутковість виробництва з урахуванням старіння техніки
7	МСБО 16 «Основні засоби»	Забезпечує уніфікацію обліку за світовими стандартами, пропонуючи гнучкі підходи до оцінки за справедливою вартістю. Робить звітність зрозумілою для міжнародних інвесторів та партнерів
8	НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»	Визначає правила обліку майна, яке більше не приносить користь у виробництві та підлягає реалізації. Припиняє нарахування амортизації для таких об'єктів, відображаючи їх як товар
9	НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів»	Регулює процедуру зниження вартості активів у звітах, якщо їхня ринкова ціна впала або вони пошкоджені. Гарантує реалістичність балансу, не допускаючи завищення вартості неліквідного майна
10	НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість»	Виокремлює майно, утримуване для оренди чи перепродажу, у спеціальну категорію з власними правилами оцінки. Дозволяє аналізувати ефективність інвестиційних вкладень
11	Методичні рекомендації з обліку ОЗ	Надають практичні роз'яснення щодо оформлення ремонтів, поліпшень та типових бухгалтерських проводок. Допомогають адаптувати загальні стандарти під конкретні галузеві потреби підприємства
12	План рахунків (Інструкція №291)	Створює єдину систему цифрової реєстрації операцій, закріплюючи рахунок 10 для обліку майна. Забезпечує логічний зв'язок між рухом активів та фінансовим результатом компанії
13	Положення про інвентаризацію (№879)	Регламентує обов'язкову перевірку фактичної наявності майна для підтвердження даних бухгалтерських книг. Виступає головним інструментом боротьби з нестачами
14	Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»	Встановлює правові засади незалежної перевірки звітів зовнішніми фахівцями. Визначає порядок висловлення аудитором думки про достовірність інформації щодо основних засобів
15	МСА 200, 330, 500 (Стандарти аудиту)	Описують методи збору доказів через перевірку документів, спостереження та перерахунки. Дозволяють аудитору виявити ризики суттєвих помилок у відображенні вартості активів

Узагальнено на основі джерел [4-5,17-31]

Отже, нормативно-правове регулювання обліку та аудиту основних засобів в Україні є цілісною багаторівневою системою, яка забезпечує повний контроль

за життєвим циклом активів від їх придбання до вибуття. Завдяки гармонізації національних стандартів із міжнародними нормами та Податковим кодексом створюється надійне підґрунтя для формування достовірної звітності, що є критично важливим для внутрішнього управління та зовнішніх інвесторів. Чітке розмежування правил оцінки, амортизації та інвентаризації, доповнене суворими аудиторськими процедурами, мінімізує фінансові ризики та запобігає безгосподарності.

На рівні самого підприємства організаційне регулювання здійснюється через наказ про облікову політику, де керівництво обирає конкретні варіанти обліку серед тих, що пропонує законодавство. Зокрема, у наказі важливо чітко закріпити критерії визнання об'єкта, оскільки НП(С)БО 7 «Основні засоби» [4] та Методичні рекомендації дозволяють розглядати як окремий об'єкт як цілісний пристрій, так і його відокремлені частини [32]. Також підприємство має право прирівняти ліквідаційну вартість до нуля, якщо її складно спрогнозувати, що значно спрощує подальші розрахунки.

Окрему увагу в обліковій політиці приділяють вибору методів амортизації – від прямолінійного до виробничого – та встановленню термінів корисного використання майна. При цьому важливо пам'ятати, що встановлений період експлуатації не може бути коротшим за мінімальні межі, передбачені Податковим кодексом. Також наказ визначає умови проведення переоцінки, яка не є обов'язковою, але потребує одночасного перерахунку вартості всіх активів певної групи для забезпечення об'єктивності фінансових показників.

Отже, можна зробити висновок, що регулювання обліку, аудиту та аналізу основних засобів в Україні ґрунтується на стандартах, що забезпечують прозорість звітності та чітку класифікацію активів. Національні положення визначають порядок оцінки й амортизації, а міжнародні стандарти, зокрема МСБО 16, уніфікують правила для інвесторів. Спеціальні норми регулюють продаж чи втрату вартості майна, а підприємства самостійно закріплюють методи обліку у своїй політиці. Контроль здійснюється через інвентаризацію та незалежний аудит, який підтверджує законність операцій і достовірність.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТОВ ФГ «КУЗЬМИН-АГРО»

2.1. Організація обліку основних засобів на підприємстві

Організація обліку основних засобів на підприємстві є важливою складовою ефективного управління майном та фінансовими ресурсами. Вона забезпечує систематичний контроль за наявністю, рухом і використанням активів, створює основу для правильного нарахування амортизації та формування достовірної звітності.

Дослідження системи обліку основних засіб проведемо на прикладі Фермерського господарства «КУЗЬМИН-АГРО» (ФГ «КУЗЬМИН-АГРО»), яке є самостійним суб'єктом господарювання із повною відповідальністю. Підприємство було засноване 26 серпня 2020 року, що за п'ять років активної діяльності дозволило йому пройти шлях від стартапу до потужного аграрного гравця в Івано-Франківському регіоні. Юридична особа зареєстрована за адресою: 78040, Івано-Франківська обл., Івано-Франківський р-н, село Олеша, вул. Швабівка, буд. 6а. Господарство діє на основі Статуту, має власну печатку, розрахункові рахунки в банківських установах.

Статутний капітал підприємства становить 400000 грн., що забезпечує необхідний рівень фінансової стійкості для забезпечення операційної діяльності та залучення кредитних ресурсів. Власниками є два засновники із частками 50%. Такий розподіл власності в межах однієї родини характерний для класичного фермерського господарства, де управління зосереджене в руках ключових членів сім'ї, що забезпечує високий рівень оперативності у прийнятті стратегічних рішень.

Основна діяльність зосереджена на вирощуванні зернових, бобових та олійних культур. Основний вид діяльності за КВЕД – 01.11 Вирощування зернових, бобових та насіння олійних культур. Це базовий напрям, який

потребує значних площ сільськогосподарських угідь та спеціалізованого парку основних засобів: тракторів, комбайнів, сівалок та систем зрошення. Саме ці об'єкти складають ядро необоротних активів, облік яких є предметом дослідження. Окрім вирощування польових культур, господарство активно розвиває овочівництво (КВЕД 01.13) та садівництво (КВЕД 01.24, 01.25), що передбачає вирощування зерняткових і кісточкових фруктів, ягід та горіхів. Така структура виробництва зумовлює необхідність ведення складного обліку багаторічних насаджень як окремої групи основних засобів. Також підприємство задіяне в тваринництві, зокрема в розведенні свійської птиці (КВЕД 01.47), що розширює базу активів за рахунок виробничих приміщень-пташників та спеціального обладнання для догляду за птицею.

Унікальною рисою ФГ «Кузьмин-Агро» є наявність потужного промислового компонента. Підприємство займається виробництвом фруктових та овочевих соків (КВЕД 10.32) та іншими видами перероблення плодоовочевої продукції (КВЕД 10.39). Для цього на балансі господарства перебувають виробничі лінії, холодильне устаткування та пакувальні агрегати. Більше того, господарство має ліцензії на виробництво машин і устаткування для сільського господарства та харчової промисловості (КВЕД 28.30, 28.93).

Логістична складова підприємства забезпечується власним парком вантажного автомобільного транспорту (КВЕД 49.41). Господарство також надає послуги оренди власної нерухомості (КВЕД 68.20) та сільськогосподарських машин (КВЕД 77.31), що генерує додатковий дохід та специфічного відображення в бухгалтерському обліку операцій з оренди активів.

Узагальнимо напрями діяльності за КВЕД господарства на рис. 2.1.

Станом на 2026 рік фермерське господарство «Кузьмин-Агро» показує швидке фінансове зростання. На кінець третього кварталу 2025 року його активи оцінювалися у 32,9 млн. грн. Це майже втричі більше, ніж у попередні роки, що свідчить про активне нарощування капіталу. Прибутки підприємство не просто витрачає, а вкладає назад у розвиток – у техніку, обладнання та інші основні засоби.

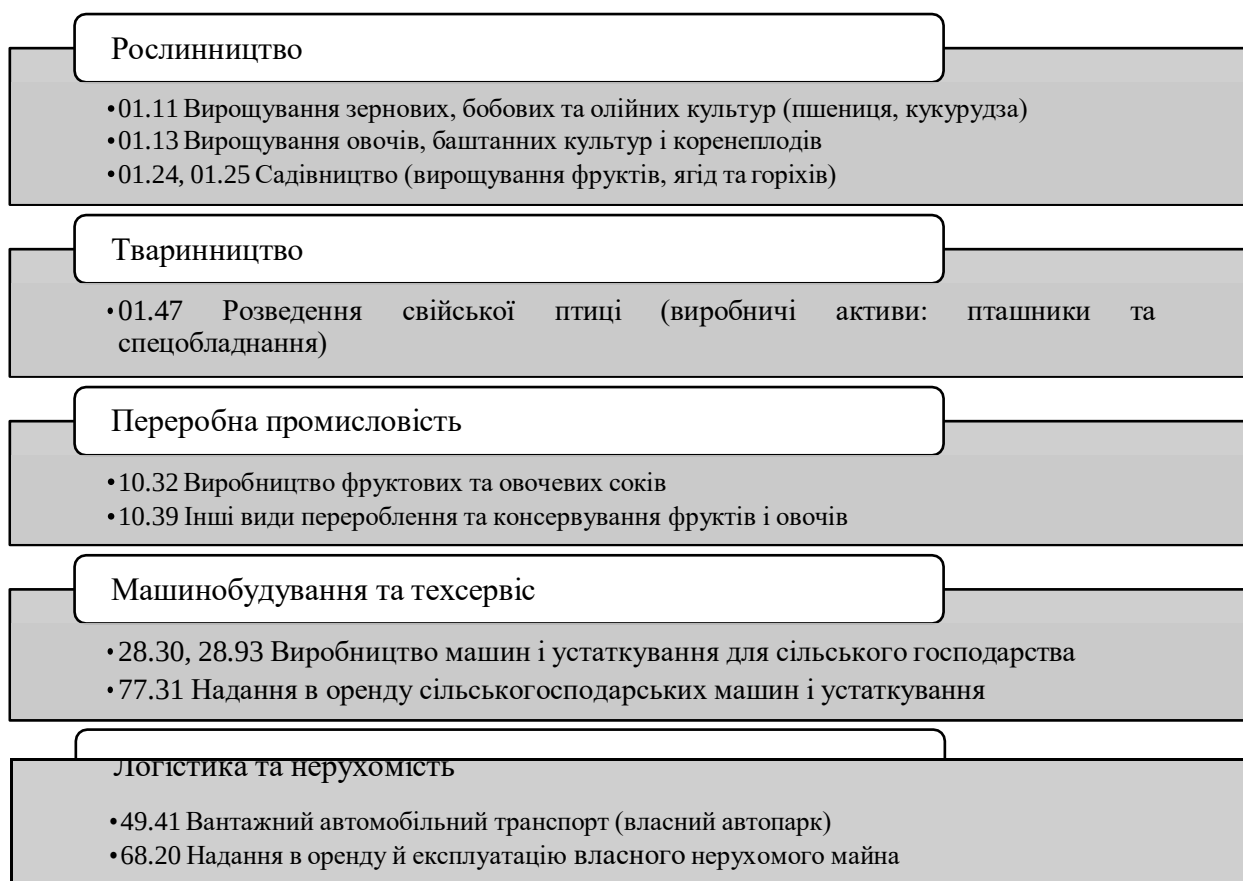

Рис. 2.1. Напрями діяльності за КВЕД ФГ «Кузьмин-Агро»

За дев'ять місяців 2025 року господарство отримало чистий прибуток у розмірі 400,4 тис. грн. Водночас воно має фінансові зобов'язання на суму 8,9 млн. грн. Для аграрного бізнесу це звична практика, адже кредити активно використовуються для закупівлі пального, добрив та сучасної техніки.

З початку 2025 року підприємство стало платником ПДВ. Це означає, що бухгалтерія повинна ретельно підтверджувати всі витрати, пов'язані з придбанням основних засобів, щоб правильно враховувати податковий кредит.

У фермерському господарстві для зручності та прозорості фінансових процесів використовується сучасне програмне забезпечення. Основні облікові операції виконуються через систему «BAS Бухгалтерія», яка допомагає впорядковувати дані про основні засоби, правильно нараховувати амортизацію та створювати всі необхідні документи в електронному вигляді. Щоб швидко і безпечно передавати звітність до податкових органів, підприємство застосовує програму «М.Е.Дос». Завдяки їй декларації та розрахунки надсилаються вчасно, а інформація захищена від стороннього доступу.

Організація обліку основних засобів у Фермерському господарстві «КУЗЬМИН-АГРО» базується на нормах Статуту та чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [17]. До складу активів підприємства, що визнаються основними засобами, включаються будівлі, споруди, матеріальні цінності, сільськогосподарське обладнання та інші об'єкти, які забезпечують виробничий процес і приносять дохід. Відповідно до розділу 6 Статуту, господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності та спеціалізацію, організовує облік результатів роботи й подає фінансову та статистичну звітність до відповідних органів.

У своїй обліковій політиці ФГ «Кузьмин-Агро» керується положеннями НП(С)БО 7 «Основні засоби» [4], визначаючи об'єкт обліку як закінчений пристрій, відокремлений предмет або частину активу, що контролюється господарством. Ключовою умовою визнання об'єкта активом є його матеріальність, можливість достовірної оцінки та очікуваний строк корисного використання понад один рік. Для забезпечення чіткого контролю за необоротними активами на підприємстві встановлено вартісний поріг: об'єкти вартістю понад 20 000 грн. класифікуються як основні засоби, тоді як активи з меншою вартістю належать до малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА). Відповідні зміни до податкового визначення ОЗ, що закріплені у п. 14.1.138 Податкового кодексу України [5], вніс Закон № 466 [33].

При постановці основних засобів на баланс у ФГ «Кузьмин-Агро» керівництво визначає строк їх корисного використання. Це рішення приймається з урахуванням того, як інтенсивно планується експлуатувати об'єкт і які економічні вигоди він може приносити у майбутньому.

Головним внутрішнім документом ФГ «Кузьмин-Агро», що регламентує роботу бухгалтерії, є Наказ про облікову політику. Його затверджує керівник господарства, і саме він встановлює основні принципи ведення обліку. У документі чітко прописано, як оцінюються основні засоби, яким чином вони списуються та які процедури застосовуються для контролю їх використання.

Дотримання цих правил забезпечує відповідність фінансової звітності вимогам українського законодавства та національних стандартів бухгалтерського обліку.

Робота бухгалтерської служби зосереджена на детальному відображенні всіх етапів «життєвого циклу» основних засобів. Кожен трактор, будівля чи виробнича лінія супроводжується документально від моменту придбання. Бухгалтерія забезпечує правильне оформлення первинних документів, своєчасне нарахування амортизації та відображення всіх операцій, включно з передачею техніки в оренду. Схема організації обліку основних засобів (рис. 2.2) наочно відображає ключові етапи цього процесу та показує їх взаємозв'язки.

Рис. 2.2. Організація обліку основних засобів на ФГ «Кузьмин-Агро»

Основним завданням організації обліку основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро» є створення чіткої системи контролю, яка забезпечує правильне оформлення та своєчасне відображення всіх операцій – від моменту надходження активів до їх переміщення чи вибуття. Бухгалтерська служба господарства постійно відстежує витрати на ремонти та модернізацію техніки, а також здійснює точне нарахування амортизації. Такий підхід дозволяє отримувати достовірну інформацію про наявність і стан основних засобів у місцях їх використання, ефективно управляти майновим комплексом.

Отже, можна зробити висновок, що організація обліку основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро» є важливою частиною управління майном підприємства. Вона забезпечує постійний контроль за станом техніки та споруд, від моменту їх

придбання і до списання. У господарстві створена прозора система обліку, яка дозволяє правильно нараховувати амортизацію, відстежувати витрати на ремонти й модернізацію та формувати достовірну звітність. Завдяки такому підходу підприємство підтримує високий рівень використання своїх активів, ефективно управляє виробничим потенціалом і створює умови для подальшого розвитку та оновлення матеріально-технічної бази.

2.2. Синтетичний і аналітичний облік основних засобів

Синтетичний і аналітичний облік основних засобів у фермерському господарстві має особливе значення, адже саме він дозволяє поєднати загальну картину руху майна з детальним контролем кожного окремого об'єкта. Синтетичний облік узагальнює дані на рахунках і показує загальний стан активів підприємства, тоді як аналітичний деталізує інформацію про кожен трактор, будівлю чи виробничу лінію.

Аналітичний облік основних засобів у фермерському господарстві забезпечує детальне відображення інформації про кожен окремий об'єкт майна. Якщо синтетичний облік показує загальну картину руху активів на рахунках, то аналітичний дозволяє простежити «життєвий цикл» конкретного трактора, будівлі чи виробничої лінії. У ньому фіксуються дані про дату придбання, первісну вартість, місце використання, відповідальну особу, нараховану амортизацію та всі зміни, що відбуваються з об'єктом у процесі експлуатації.

Первинний облік у господарстві базується на використанні типових форм, передбачених законодавством. Прийняття техніки на баланс чи її переміщення між працівниками оформлюється актом за формою № ОЗ-1, а результати модернізації чи капітального ремонту фіксуються актом № ОЗ-2. Списання застарілого обладнання або автотранспорту проводиться за допомогою актів № ОЗ-3 та № ОЗ-4 відповідно [34]. Для підтвердження витрат на придбання активів додаються прибуткові накладні, чеки та розрахунки амортизації, що є важливим

для правильного формування податкового кредиту з ПДВ.

Особливістю аграрного обліку є деталізація специфічних груп активів. Наприклад, багаторічні насадження відображаються за видами, роками посадки та місцем розташування, а робоча і продуктивна худоба – за статеві-віковими групами. Усі дані про рух таких активів фіксуються у спеціальних журналах-ордерах. Для аналітичного контролю використовується інвентарна картка № ОЗ-6, яка містить повну інформацію про кожен об'єкт: його технічні характеристики, проведені ремонти та переоцінки.

Форми первинного обліку основних засобів наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Характеристика та призначення форм первинної документації з обліку
основних засобів на ФГ «Кузьмин-Агро»**

Шифр форми	Назва документа	Роль в обліку
№ ОЗ-1	Акт приймання-передачі основних засобів	Використовується для зарахування техніки на баланс, введення в експлуатацію та внутрішнього переміщення між підрозділами
Довільна	Акт введення в експлуатацію основних засобів	Застосовується для оформлення господарських операцій із зарахування об'єктів незавершених капітальних інвестицій до складу основних засобів, які придбані, створені (виготовлені), а також для введення в експлуатацію безоплатно отриманих основних засобів.
№ ОЗ-2	Акт приймання-здачі відремонтованих об'єктів	Фіксує завершення робіт з капітального ремонту чи модернізації (наприклад, лінії розливу соку), що збільшують вартість активу
№ ОЗ-3	Акт списання основних засобів	Документальне підтвердження вибуття обладнання, споруд чи інвентарю через непридатність (крім автомобілів)
№ ОЗ-4	Акт списання автотранспортних засобів	Спеціалізована форма для ліквідації вантажних та легкових автомобілів з урахуванням витрат на їх розбирання
№ ОЗ-6	Інвентарна картка обліку основних засобів	Головний реєстр аналітичного обліку в «BAS», що містить повну технічну та економічну характеристику конкретного об'єкта
№ ОЗ-7	Опис інвентарних карток	Застосовується для реєстрації та впорядкування всіх карток за місцями експлуатації або матеріально відповідальними особами

Узагальнено на основі джерел [34]

Важливу роль у господарстві відіграє автоматизація обліку через програму «BAS Бухгалтерія». Вона дозволяє швидко переносити дані з первинних документів у зведені реєстри, автоматично формує бухгалтерські проведення та розраховує амортизацію. Програма також забезпечує складання фінансової звітності, зокрема Балансу (Форма № 1). Для фермерського господарства це особливо зручно, адже система враховує специфіку аграрної діяльності: ведення обліку багаторічних насаджень, худоби та техніки

Крім ведення обліку вже наявних основних засобів, автоматизована система дає можливість чітко відокремлювати витрати на їхнє поточне утримання від витрат на модернізацію чи покращення. Важливим завданням є підтримання техніки та споруд у робочому стані. Поточні ремонти, що проводяться для запобігання передчасному зносу, відносяться на витрати того періоду, коли вони здійснені. У сільськогосподарському обліку такі витрати можуть відображатися на рахунках 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати» або 23 «Виробництво», залежно від того, де саме використовується об'єкт [19].

Інша ситуація виникає тоді, коли йдеться про капітальний ремонт, модернізацію чи добудову. Якщо такі роботи збільшують майбутні економічні вигоди від використання активу, їх не списують одразу на витрати. Спочатку вони накопичуються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» [19], а після завершення робіт додаються до первісної вартості основного засобу. Це означає, що об'єкт обліковується вже з оновленою, більшою вартістю, яка враховує вкладені інвестиції.

У процесі дослідження організації бухгалтерського обліку основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро» доцільно звернутися до витягу з робочого плану рахунків підприємства (табл.2.2). Це дає можливість детальніше проаналізувати особливості ведення обліку необоротних активів на підприємстві. Крім того, використання робочого плану рахунків сприяє кращому розумінню порядку відображення господарських операцій, пов'язаних з рухом та використанням основних засобів.

Таблиця 2.2

Витяг з робочого плану рахунків ФГ «Кузьмин-Агро»

Рахунок	Найменування рахунку	Призначення
10	Основні засоби	Облік об'єктів вартістю понад 20000 грн. та строком служби понад 1 рік
101	Земельні ділянки	Облік власних земель, що входять до складеного капіталу підприємства
103	Будинки та споруди	Облік пташників, складів для зерна та для соків
104	Машини та обладнання	Сільгосптехніка та лінії переробки фруктів
105	Транспортні засоби	Вантажні автомобілі для перевезення продукції (КВЕД 49.41)
108	Багаторічні насадження	Облік ягідників, горіхових садів та плодових чагарників (КВЕД 01.25)
11	Інші необоротні матеріальні активи	Облік активів, що не відповідають вартісному критерію ОЗ
112	Малоцінні необоротні матеріальні активи (МНМА)	Господарський інвентар та інструменти вартістю до 20000 грн. включно
13	Знос	Коригування вартості активів у процесі їх спрацювання
131	Знос основних засобів	Накопичена амортизація техніки, споруд та багаторічних насаджень
15	Капітальні інвестиції	Накопичення витрат до моменту введення активу в експлуатацію
152	Придбання основних засобів	Витрати на купівлю техніки, будівництво або поліпшення, ремонт
155	Формування основного стада	Облік витрат на розведення свійської птиці (КВЕД 01.47)
23	Виробництво	Відображення витрат на поточний ремонт техніки, що безпосередньо задіяна в сільськогосподарських роботах
91	Загальновиробничі витрати	Витрати на утримання та поточний ремонт об'єктів загального призначення
92	Адміністративні витрати	Витрати на ремонт активів, що використовуються для потреб управління господарством.
66	Розрахунки за виплатами працівникам	Нарахування заробітної плати персоналу
651	Розрахунки за соцстрахуванням (ЄСВ)	Нарахування єдиного соціального внеску на зарплату

Усі операції з майном проходять чітко визначений шлях: від первинних документів до облікових регістрів і фінальної звітності.

Надходження основних засобів у господарство здійснюється через купівлю, власне виготовлення, обмін або внески засновників. Для правильного формування вартості об'єктів, які потребують монтажу чи додаткових витрат,

використовується рахунок 15 «Капітальні інвестиції». Тут накопичуються всі витрати – від транспортування та страхування до заробітної плати працівників, які беруть участь у встановленні обладнання. Первісна вартість активів у «Кузьмин-Агро» включає не лише ціну постачальника, а й супутні витрати: мито, страхування доставки, монтаж та налагодження. У випадку самостійного виготовлення обладнання враховуються всі виробничі затрати та оплата праці персоналу. Лише після того, як об'єкт готовий до роботи, його вартість переноситься на рахунок 10 «Основні засоби». Введення активів в експлуатацію супроводжується оформленням актів та відкриттям інвентарних карток у системі «BAS Бухгалтерія».

Наведено у табл. 2.3. бухгалтерські проводки на прикладі купівлі трактора, які відображають основні етапи руху та обліку основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро».

Таблиця 2.3

Кореспонденції рахунків з обліку руху ОЗ у ФГ «Кузьмин-Агро»

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1.	Етап придбання та формування вартості		
1.1.	Перераховано аванс постачальнику за трактор	371	311
1.2.	Відображено податковий кредит з ПДВ (за першою подією)	641/ПДВ	644
1.3.	Отримано трактор від постачальника	152	631
1.4.	Проведено взаємозалік заборгованостей за авансом	631	371
1.5.	Оплачено послуги з доставки трактора в господарство	152	685
2.	Введення в експлуатацію		
2.1.	Трактор зараховано на баланс (введення в роботу)	104	152
3.	Експлуатація та обслуговування		
3.1.	Нараховано щомісячну амортизацію трактора	23	131
3.2.	Списано дизельне паливо на роботу трактора в полі	23	203
3.3.	Виконано поточний ремонт (заміна мастил та фільтрів)	91	207, 661
4.	Списання (після закінчення строку служби)		
4.1.	Списано суму накопиченого зносу за весь період	131	104
4.2.	Оприбутковано запчастини/брухт після розбирання	209	746

Амортизація у господарстві нараховується за прямолінійним методом, починаючи з місяця, що настає після введення об'єкта в експлуатацію. Це дозволяє рівномірно розподіляти його вартість протягом усього строку служби.

Нарахований знос відображається на рахунку 13 «Знос» і одночасно включається до витрат виробництва чи загальновиробничих витрат, що забезпечує поступове перенесення вартості активів на собівартість продукції та формує основу для майбутнього оновлення техніки.

Останнім етапом є вибуття основних засобів унаслідок зносу, поломки чи продажу. Цей процес регламентується внутрішнім наказом про облікову політику та оформлюється відповідними актами. При списанні залишкова вартість активу відноситься до витрат періоду, а у випадку модернізації чи часткової ліквідації його первісна вартість коригується.

Підсумовуючи, варто наголосити на тому, що система синтетичного та аналітичного обліку у ФГ «Кузьмин-Агро» працює як єдиний механізм, що поєднує загальне управління майном із детальним контролем кожного об'єкта. Синтетичний облік дає узагальнену картину вартості активів, тоді як аналітичний дозволяє простежити повну історію техніки чи насаджень – від придбання до ремонтів і списання.

2.3. Особливості нарахування амортизації основних засобів і витрат, пов'язаних з їх ремонтом та поліпшенням

Амортизація основних засобів є важливим елементом бухгалтерського обліку, адже вона дозволяє поступово переносити вартість майна на витрати підприємства протягом строку його використання. Особливу увагу слід приділяти правильному вибору методу амортизації, адже він впливає на розмір витрат і, відповідно, на фінансовий результат підприємства.

Не менш важливим є облік витрат, пов'язаних із ремонтом та поліпшенням основних засобів. Витрати на підтримання працездатності техніки чи будівель відносяться до поточних витрат, тоді як капітальні інвестиції у модернізацію чи реконструкцію збільшують первісну вартість активів. Чітке розмежування цих витрат дозволяє уникнути помилок у фінансовій звітності та забезпечує

прозорість управлінських рішень.

У бухгалтерському обліку фермерського господарства «Кузьмин-Агро» амортизація основних засобів розглядається не як формальність, а як важливий інструмент управління фінансами. Вона дозволяє рівномірно розподіляти вартість техніки, будівель та обладнання протягом усього строку їх використання. Оскільки сільськогосподарська техніка потребує значних інвестицій, поступове списання її вартості на витрати допомагає формувати фінансовий резерв для майбутнього оновлення машинного парку та виробничих потужностей.

Згідно з нормами НП(С)БО 7 «Основні засоби», амортизація – це плановий розподіл вартості техніки, будівель та обладнання протягом часу їхньої служби [4]. Основою для розрахунку амортизації є амортизаційна вартість, яка визначається як різниця між первісною ціною об'єкта та його ліквідаційною вартістю. Вона визначається за формулою:

$$AB = PB - LB$$

де, АВ – вартість амортизації, ПВ – первісна вартість об'єкта, а ЛВ – ліквідаційна вартість.

Ліквідаційна вартість – це сума, яку підприємство може отримати після завершення експлуатації активу, напр., від продажу брухту чи запчастин [35]. Хоча часто цей показник дорівнює нулю, у «Кузьмин-Агро» намагаються встановлювати хоча б мінімальне значення, щоб забезпечити точність обліку та уникнути непорозумінь із контролюючими органами.

Для кожного нового об'єкта господарство самостійно визначає строк корисного використання. Це рішення закріплюється наказом і враховує технічні характеристики, умови експлуатації та ризик морального старіння. Важливо, що цей строк може змінюватися: щороку підприємство переглядає його відповідно до реальних умов роботи. Якщо техніка використовується інтенсивніше, ніж планувалося, строк служби скорочується, і це вважається зміною облікової оцінки без необхідності перерахунку минулих періодів.

Не всі активи підлягають амортизації. Наприклад, земельні ділянки та

капітальні інвестиції, які ще не введені в експлуатацію, не зношуються у бухгалтерському сенсі. Земля має необмежений строк використання, тому її вартість залишається незмінною в балансі. Це дає можливість чітко відокремлювати ресурси, що поступово втрачають свою цінність, від тих, які залишаються стабільними.

Амортизація нараховується постійно, але призупиняється у випадках, коли основний засіб тимчасово виводиться з експлуатації для модернізації чи реконструкції. Витрати на такі роботи не списуються одразу, а додаються до первісної вартості активу [15]. Після завершення поліпшень амортизація розраховується вже на нову, збільшену вартість. Це забезпечує правильне співвідношення витрат і доходів та дозволяє об'єктивно оцінювати фінансові результати діяльності господарства.

Амортизаційні відрахування безпосередньо впливають на собівартість продукції та визначають темпи оновлення технічного парку. Згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби», підприємство самостійно обирає один із передбачених методів для кожної групи активів, закріплюючи це рішення у наказі про облікову політику [4].

Методи амортизації поділяються на дві основні групи: ті, що враховують час використання, та ті, що залежать від обсягу виконаних робіт. Найпоширенішим у господарстві є прямолінійний метод, який передбачає рівномірне списання вартості протягом усього строку служби об'єкта. Він зручний для будівель, складів чи меблів, де знос відбувається поступово та рівномірно. Для техніки, яка швидко втрачає свою ефективність, застосовуються методи прискореної амортизації. Вони дозволяють списати більшу частину вартості у перші роки експлуатації, що дає можливість швидше накопичити кошти на придбання нових моделей. Виробничий метод, навпаки, базується на фактичних результатах роботи – кількості виробленої продукції, пробігу чи відпрацьованих мотогодинах [36]. У «Кузьмин-Агро» він особливо ефективний для обладнання, інтенсивність використання якого змінюється залежно від сезону (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Характеристика методів амортизації основних засобів

Метод амортизації	Коли доцільно застосовувати	Переваги для підприємства
Прямолінійний	Для нерухомості (склади, пташники), меблів та огорож	Стабільність витрат; найпростіший у розрахунку та контролі
Зменшення залишкової вартості	Для техніки, що швидко застаріває морально	Дозволяє швидше накопичити кошти на оновлення активу
Прискореного зменшення залишкової вартості	Для високотехнологічного обладнання	Максимальне списання вартості у перші роки експлуатації
Кумулятивний	Для об'єктів, продуктивність яких падає з роками.	Враховує, що нова техніка приносить більше вигоди
Виробничий	Для вантажівок та спецтехніки (комбайнів).	Найточніша відповідність витрат фактичному обсягу робіт

Узагальнено на основі джерел [36]

Після розгляду характеристики кожного методу амортизації важливо перейти до практичної частини – їх застосування у розрахунках. Саме формули дозволяють перетворити теоретичні підходи на конкретні цифри, що відображаються у бухгалтерському обліку. Табл. 2.5. демонструє, як обрані методи реалізуються на практиці та яким чином вони впливають на величину амортизаційних відрахувань у різні періоди.

Таблиця 2.5

Алгоритми та формули розрахунку амортизації

Метод амортизації	Формула річної суми амортизації	Коментар до розрахунку	Розшифрування
Прямолінійний	$A = (ПВ - ЛВ) / T$	Сума однакова для кожного року	A – річна сума амортизації; $НА$ – норма амортизації; $ПВ$ – первісна вартість; $ЛВ$ – ліквідаційна вартість; $ЗВ$ – залишкова вартість на початок року; T – строк корисного використання (у роках)
Зменшення залишкової вартості	$A_{річ.} = ЗВ * НА$	НА розраховується: $1 - (ЛВ / ПВ)^{1/2} * T$	
Прискореного зменшення залишкової вартості	$A_{річ.} = ЗВ * 2 / T$	Використовується подвоєна ставка прямолінійного методу	
Кумулятивний	$A_{річ.} = (ПВ - ЛВ) * K_p / Ч$	K_p – роки; $Ч$ – сума чисел років життя об'єкта	
Виробничий	$A_{міс.} = Q_{міс.} * ((ПВ - ЛВ) / Q_{заг.})$	$Q_{міс.}$ – фактичний виробіток за місяць $Q_{заг.}$ – загальний виробіток	

Окремо регламентується амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів. Для них передбачені спрощені схеми: списання половини вартості при введенні в експлуатацію та решти при списанні, або ж повне віднесення вартості на витрати вже в першому місяці використання. Для інвентарної тари чи предметів прокату законодавство дозволяє застосовувати лише прямолінійний чи виробничий метод. У табл. 2.6. узагальнимо правила амортизації для малоцінних активів та об'єктів зі спеціальним статусом у ФГ «Кузьмин-Агро» згідно з вимогами НП(С)БО 7 [4].

Таблиця 2.6

Методи амортизації для МНМА та спеціальних груп активів

Категорія активів (субрахунок)	Дозволені методи (НП(С)БО 7)	Формула розрахунку	Характеристика для господарства
МНМА (112) (інструменти, секатори, обприскувачі)	Метод «100%»	$A = ПВ$	Вся вартість списується на витрати (Дт 23, 91) у першому місяці використання. Найпростіший метод
МНМА (112) (офісний інвентар, меблі)	Метод «50% / 50%»	$A1 = ПВ * 0,5$ $A2 = ПВ * 0,5$	Перша половина списується при введенні в роботу, друга — при остаточному списанні з балансу
Інвентарна тара (115) (ящики для яблук, бочки)	Прямолінійний	$А_{річ.} = (ПВ - ЛВ) / Т$	Вартість розподіляється рівними частинами на весь строк служби тари. Спрощені методи (100% чи 50/50) заборонені
Інвентарна тара (115) (спецтара)	Виробничий	$A_{міс.} = Q_{міс.} * ((ПВ - ЛВ) / Q_{заг.})$	Знос залежить від обсягу продукції, що була перевезена чи збережена в цій тарі за місяць

У ФГ «Кузьмин-Агро» амортизація здійснюється комбіновано: для будівель та меблів застосовують прямолінійний метод, для техніки й транспорту – виробничий, що враховує фактичний обсяг роботи, а для швидкого оновлення парку використовують методи зменшення залишкової вартості. Облік дрібного інвентарю та малоцінних активів спрощується завдяки схемам «100%» або «50/50», що дозволяє швидко включати їхню вартість у витрати.

Амортизація нараховується щомісячно з моменту введення активу в експлуатацію і не припиняється навіть під час простою техніки, адже знос

відбувається фізично та морально. Зупиняють амортизацію лише після вибуття об'єкта або його переведення на реконструкцію чи консервацію за наказом керівника.

Витрати на амортизацію включаються до собівартості продукції чи загальногосподарських витрат. Це дозволяє поступово переносити вартість техніки на вирощену продукцію відповідно до принципу відповідності доходів і витрат. Дані про накопичений знос відображаються у Балансі (Форма №1, рядок 1012), що дає можливість оцінити реальний стан активів на звітну дату.

Для податкових цілей господарство керується ст. 138 Податкового кодексу України [5]. Податкова амортизація нараховується лише на виробничі активи вартістю понад 20 000 грн. ПКУ забороняє амортизувати невиробничі об'єкти та застосовувати виробничий метод. Також встановлено мінімальні строки служби: 5 років для транспортних засобів і 20 років для будівель. Якщо бухгалтерський строк коротший, для розрахунку податку на прибуток використовуються саме норми ПКУ [5].

Кореспонденції рахунків з обліку амортизації основних засобів у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Бухгалтерські проведення з відображення в обліку амортизації об'єктів
основних засобів і МНМА**

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1.	Нараховано знос тракторів, комбайнів (виробництво)	23	131
2.	Нараховано знос техніки загальновиробничого призначення	91	131
3.	Амортизація автотранспорту для збуту продукції	93	131
4.	Амортизація офісного обладнання та будівель	92	131
5.	Амортизація малоцінних активів (МНМА –112)		
5.1.	Списання 100% вартості при введенні в експлуатацію	23, 91	132
5.2.	Списання 50% вартості при введенні в експлуатацію	23, 91	132
5.3.	Списання решти 50% вартості при вибутті об'єкта	132	112

Проведення робіт з технічного обслуговування, ремонту, модернізації, модифікації, реконструкції основних засобів може здійснюватися господарським, підрядним та змішаним способом.

При господарському способі всі роботи виконуються власними силами підприємства з використанням ресурсів, що є на балансі підприємства.

Підрядний спосіб передбачає виконання робіт сторонніми організаціями, за договором підряду, що укладається між підрядником та замовником. При змішаному способі частина виконується господарським, а частина – підрядним.

Передача основних засобів на проведення ремонту чи поліпшення та їх зворотне отримання оформляється Актом приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих основних засобів. Якщо ремонт або поліпшення виконує підрядник, то акти складають у двох примірниках.

Відомості про проведені роботи зазначають в Інвентарній картці обліку основних засобів. Також слід занести зміни про техніко-економічні характеристики об'єкта, пов'язані із капітальним ремонтом, реконструкцією та модернізацією до технічного паспорта. Кореспонденції рахунків табл. 2.8.

Таблиця 2.8

**Відображення в бухгалтерському обліку поліпшення об'єктів
основних засобів**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденції рахунків	
		Дебет	Кредит
Поліпшення об'єкта основних засобів проводиться підрядним способом			
1.	Відображено заборгованість підряднику за виконані роботи	15	631
2.	Відображено суму податкового кредиту	641	631
3.	Сплачено кошти підряднику	631	311
4.	Відображено збільшення балансової вартості об'єкта	10	15
Поліпшення об'єкта основних засобів проводиться господарським способом			
1.	Списано вартість матеріалів, використаних при проведенні робіт	15	20, 22
2.	Нараховано заробітну плату працівникам, зайнятим поліпшенням основного засобу	15	661
3.	Нараховано ЄСВ на фонд оплати праці працівників, зайнятих поліпшенням основного засобу	15	651
4.	Нараховано амортизацію основних засобів, які використовувалися для поліпшення основного засобу	152	131
5.	Відображено збільшення первісної вартості на суму витрат з поліпшення об'єкта основних засобів	10	152

В табл. 2.9. наведений порядок відображення в обліку витрат на проведення ремонту основних засобів.

Таблиця 2.9

**Відображення в бухгалтерському обліку проведення ремонту об'єктів
основних засобів**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденції рахунків	
		Дебет	Кредит
Поточний ремонт проводиться підрядним способом			
1.	Відображено заборгованість підряднику за виконані роботи	91, 92	631
2.	Відображено суму податкового кредиту	641	631
3.	Сплачено кошти підряднику	631	311
4.	Списано витрати на ремонт на фінансовий результат	79	92
Поточний ремонт проводиться господарським способом			
1.	Списано вартість матеріалів, використаних при проведенні ремонтних робіт	91, 92	20
2.	Нараховано заробітну плату працівникам, зайнятим ремонтом	91, 92	66
3.	Нараховано ЄСВ на фонд оплати праці працівників, зайнятих ремонтом	91, 92	65
4.	Списано витрати на ремонт на фінансовий результат	79	92

Важливо, що обрана амортизаційна політика не є незмінною. Відповідно до методичних рекомендацій Мінфіну, підприємство може переглянути метод, якщо змінився очікуваний спосіб отримання вигоди від активу [37]. У «Кузьмин-Агро» такі рішення приймаються наприкінці звітнього року. Перехід на новий метод вважається зміною облікової оцінки, тому він застосовується лише до майбутніх періодів і не потребує коригування даних минулих років.

Отже, узагальнюючи особливості нарахування амортизації та обліку витрат на ремонт і поліпшення основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро», можна зазначити, що ефективність облікової політики забезпечується гнучким використанням різних методів амортизації, передбачених НП(С)БО. Прямолінійний метод гарантує стабільність витрат для нерухомості, виробничий – точно відображає знос техніки відповідно до обсягів робіт, а спрощені для МНМА значно полегшують облік дрібного інвентарю. Важливим є чітке

розмежування між поточними витратами на підтримку працездатності та капіталізацією витрат на модернізацію, що підвищує достовірність фінансової звітності та створює основу для оновлення технічного парку.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ І АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТОВ ФГ «КУЗЬМИН-АГРО»

3.1. Особливості організації і методики аудиту основних засобів підприємства

Аудит основних засобів є важливою складовою контролю фінансово-господарської діяльності підприємства, адже саме ці активи формують матеріальну базу виробництва та визначають його довгострокову стабільність. Перевірка правильності їх обліку та використання дозволяє оцінити ефективність управління ресурсами, виявити можливі порушення та забезпечити достовірність фінансової звітності.

Методика аудиту передбачає перевірку документального оформлення операцій з основними засобами, правильність формування їх первісної вартості, відповідність строків корисного використання та методів амортизації чинним нормативам. Особлива увага приділяється розмежуванню витрат на ремонт і поліпшення, адже від цього залежить коректність фінансових результатів та податкових зобов'язань.

Організація аудиторської перевірки у ФГ «Кузьмин-Агро» розглядається як важливий інструмент контролю, що забезпечує достовірність фінансової інформації та допомагає ефективно управляти аграрним бізнесом. Вона проводиться відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [38] і спрямована на перевірку реального стану матеріально-технічної бази господарства. Відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності», головне завдання аудитора полягає у незалежній оцінці правильності відображення активів у звітності [28]. Основна мета аудиту полягає у підтвердженні правильності даних про наявність, рух і збереження основних засобів – від техніки та будівель до багаторічних насаджень.

Основні етапи проведення аудиту основних засобів на рис. 3.1.

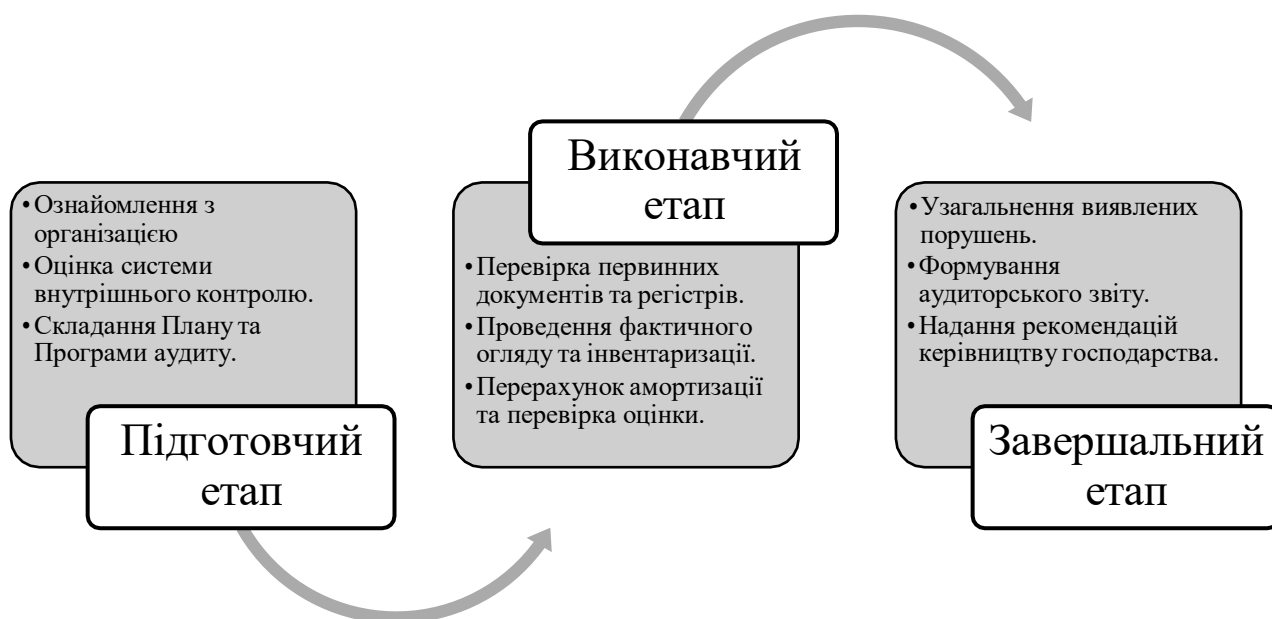

Рис. 3.1. Етапи організації аудиту

Методика аудиту у фермерському господарстві передбачає детальний аналіз внутрішньої системи контролю, яка має запобігати помилкам у первинному обліку. Перевірка охоплює оцінку та переоцінку активів, витрати на реконструкцію чи модернізацію, правильність нарахування амортизації та законність списання або продажу техніки. Важливою частиною є перевірка відповідності цих операцій фінансовій звітності, зокрема Балансу (ф. №1) та Звіту про фінансові результати (ф. №2).

Інформаційна база аудиту складається з різних документів: договорів купівлі-продажу, технічних паспортів будівель, страхових полісів на техніку, кошторисів на будівництво. Аудитор аналізує дані бухгалтерських рахунків 10 «Основні засоби», 13 «Знос необоротних активів» та 15 «Капітальні інвестиції», зіставляючи їх із записами у Журналі 4 та аналітичних відомостях [35]. Особливе значення має Наказ про облікову політику ФГ «Кузьмин-Агро», адже він визначає методи амортизації та критерії визнання активів.

Документи та методи для проведення перевірки узагальнимо в табл. 3.1, яка показує основні джерела інформації для аудиту та їх значення у роботі ФГ «Кузьмин-Агро».

Таблиця 3.1

**Характеристика джерел інформації для аудиту основних засобів у ФГ
«Кузьмин-Агро»**

Категорія джерел	Перелік документів / облікових регістрів	Мета перевірки
Нормативно-правові	ПКУ, НП(С)БО 7, Наказ про облікову політику, Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», МСА 200	Перевірка дотримання встановлених правил обліку
Первинні документи	Акти ОЗ-1, ОЗ-2, ОЗ-3, технічні паспорти, договори	Підтвердження законності операцій та оцінки
Облікові регістри	Журнал 4, Відомості за рахунками 10, 13, 15	Перевірка правильності перенесення даних у звітність
Фінансова звітність	Баланс (Звіт про фінансовий стан) (ф. №1)	Підтвердження достовірності фінальних показників

Органолептичні методи базуються на огляді техніки, складів та обладнання, а також на спілкуванні з працівниками, що дозволяє оцінити фактичний стан активів. Розрахунково-аналітичні методи включають перевірку правильності нарахування амортизації, аналіз ефективності використання основних засобів та порівняння показників у динаміці. Документальні методи зосереджені на перевірці первинних документів, таких як акти ОЗ-1, ОЗ-2, ОЗ-3, накази про облікову політику та інвентарні картки ОЗ-6.

Узагальнюючи викладене, доцільно показати, як зазначені методичні прийоми реалізуються у конкретних умовах діяльності підприємства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Застосування методичних прийомів аудиту основних засобів підприємства

Група методів	Аудиторські процедури	Об'єкт перевірки у фермерському господарстві
Органолептичні	Фізичний огляд, спостереження, опитування	Стан комбайнів, тракторів, цілісність будівель
Документальні	Формальна та нормативна перевірка актів	Наявність підписів МВО, правильність реквізитів
Розрахункові	Перерахунок амортизації, аналіз фондів віддачі	Точність сум зносу, ефективність використання техніки
Аналітичні	Зіставлення даних (перехресна перевірка)	Відповідність даних інвентаризації обліковим записам

Аудиторська перевірка проводиться поетапно, що дозволяє охопити всі стадії обліку – від моменту визнання активу до його списання. Програма аудиту включає вибірккову перевірку первинних документів – актів приймання-передачі, інвентарних карток, актів списання [29]. Важливим джерелом доказів є інвентаризація: аудитор аналізує описи, порівняльні відомості та протоколи комісії, щоб переконатися, що фактична наявність техніки відповідає даним бухгалтерського обліку. Спочатку аналізується облікова політика підприємства та перевіряється наявність договорів про матеріальну відповідальність. Далі увага приділяється правильності визначення первісної вартості об'єктів та перевірці картотеки основних засобів. Відповідно до МСА 500 «Аудиторські докази», аудитор повинен отримати достатні підтвердження через перевірку записів у реєстрах синтетичного та аналітичного обліку [31].

Методичний інструментарій аудитора поєднує різні прийоми: фактичну перевірку, спостереження, запити постачальникам і підрядникам для підтвердження вартості активів (рис 3.2.). На підготовчому етапі проводиться тестування внутрішнього контролю, що дозволяє визначити найбільш ризикові ділянки, де можливі помилки чи викривлення.

Рис. 3.2. Алгоритм аудиторської перевірки господарської операції

Важливим етапом є інвентаризація, яка дає змогу перевірити відповідність фактичної наявності техніки та обладнання даним бухгалтерського обліку.

Аудитор вивчає протоколи інвентаризаційної комісії та аналізує, як у звітності відображені нестачі чи надлишки. Затвердження результатів інвентаризації керівником протягом п'яти робочих днів є обов'язковим і підтверджує законність внесених змін.

У ФГ «Кузьмин-Агро» особлива увага приділяється чотирьом ключовим напрямкам контролю (табл. 3.3.). Це перевірка наявності та збереження активів, правильність оцінки їх вартості на дату балансу, відповідність методів амортизації обліковій політиці та дотримання вимог НП(С)БО 7 «Основні засоби» [9] і податкового законодавства.

Таблиця 3.3

Перевірка за ключовими напрямками аудиту основних засобів

Напрямок контролю	Аудиторська процедура
Існування та право власності	Огляд активів та перевірка договорів купівлі. Підтвердження реальної наявності та прав ФГ на майно
Повнота та оцінка	Перевірка формування первісної вартості. Включення всіх супутніх витрат (мито, монтаж) до вартості
Амортизаційна політика	Перевірка відповідності методів наказу про ОП. Обґрунтованість витрат на знос у собівартості
Ремонти та поліпшення	Аналіз розмежування поточних та капітальних витрат. Виключення випадків безпідставного збільшення вартості

Аудит основних засобів – це не просто формальна перевірка документів. Він має кілька важливих завдань: підтвердити, що майно підприємства реально існує і належить йому; перевірити, чи правильно визначена його вартість і чи враховані всі витрати; переконатися, що амортизація нараховується за правилами і відображається у звітності; а також відрізнити витрати на звичайний ремонт від витрат на модернізацію чи поліпшення. ФГ «Кузьмин-Агро» аудит охоплює як паперові документи, так і фактичний стан техніки та будівель. Аудитор оглядає майно, проводить інвентаризацію, аналізує бухгалтерські рахунки й фінансову звітність. Це дозволяє виявити можливі помилки чи порушення, підтвердити достовірність даних і дати керівництву впевненість у тому, що ресурси використовуються ефективно.

3.2. Аналіз наявності, складу та руху основних засобів на підприємстві

Основні засоби є важливою складовою майна підприємства, адже саме вони забезпечують виробничий процес і створюють умови для отримання економічних результатів. Їх наявність, структура та рух відображаються у фінансовій звітності, яка повинна бути достовірною та відповідати вимогам чинного законодавства.

Аналіз основних засобів дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, виявити проблеми у їх збереженні та руху, а також визначити перспективи розвитку господарства. У діяльності ФГ «Кузьмин-Агро», де аналіз наявності та структури основних засобів має особливе значення, від правильного управління ними залежить стабільність виробничої діяльності та фінансові результати підприємства.

Головним джерелом даних для дослідження виступає фінансова звітність підприємства, яка дозволяє комплексно оцінити стан активів. Зокрема, форма № 1 «Баланс» надає відомості про первісну, залишкову вартість та накопичений знос ОЗ на конкретну дату, що є базою для оцінки їхнього фізичного стану. Водночас форма № 2 «Звіт про фінансові результати» містить інформацію про отримані доходи та витрати, зокрема амортизацію, що необхідно для розрахунку показників ефективності, таких як фондвіддача та рентабельність необоротних активів.

Аналіз розпочинається з вивчення обсягу та закономірностей капіталовкладень. На цьому етапі розраховується середньорічна вартість ОЗ та досліджується її зміна порівняно з попередніми періодами. Важливо зіставляти темпи зростання вартості техніки та обладнання з темпами росту обсягів виробництва продукції. Структурний аналіз передбачає визначення питомої ваги окремих груп: активної частини, сільськогосподарські машини, техніка, робоче обладнання та пасивної частини, виробничі будівлі, зерносховища, споруди. Оптимальною вважається структура, де переважає активна частина, що

безпосередньо бере участь у виробничому процесі.

Розглянемо послідовність кроків для проведення аналізу основних засобів (рис. 3.3).

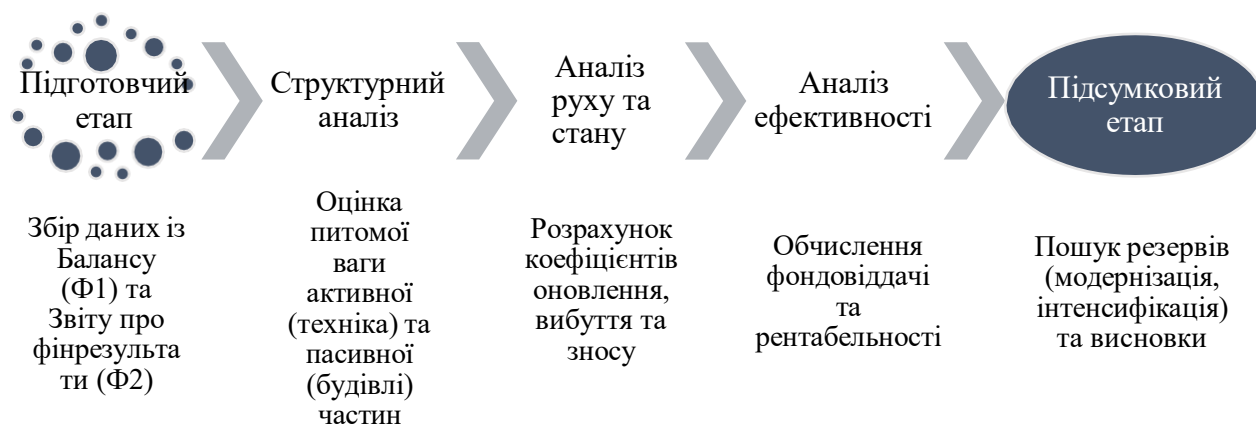

Рис. 3.3. Етапи аналізу основних засобів

Технічний стан матеріально-технічної бази ФГ «Кузьмин-Агро» характеризується через систему коефіцієнтів. Коефіцієнти оновлення та вибуття демонструють інтенсивність заміни застарілих активів новими. Коефіцієнти зносу та придатності дозволяють вчасно виявити об'єкти, що потребують модернізації або повного списання через фізичне чи моральне старіння. Бухгалтерський облік щомісяця фіксує накопичену амортизацію, яка поступово зменшує первісну вартість активів, формуючи їх залишковий показник у звітності.

Для оцінки віддачі від використання активів застосовуються показники фондівіддачі, фондомісткості та фондоозброєності. Фондовіддача відображає суму отриманого доходу на одну гривню вкладених у ОЗ коштів, а її зростання свідчить про інтенсифікацію виробництва. Фондоозброєність показує рівень забезпечення працівників господарства необхідними засобами праці. Для глибшого розуміння фінансового впливу активів на загальний стан господарства доцільно проводити R-аналіз, який через систему фінансових коефіцієнтів оцінює рентабельність та ліквідність основних засобів.

Завершальним етапом аналізу є узагальнення результатів та виявлення резервів росту. Покращення показників можливе через інтенсивні методи та

екстенсивні заходи. У сучасних умовах інвестиції для ФГ «Кузьмин-Агро» пріоритетом має стати оптимізація структури активів та виведення з експлуатації неефективних об'єктів. Результати аналізу стають базою для прийняття управлінських рішень щодо оновлення технічного парку та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Основні показники стану та руху основних засобів дають можливість розуміти наскільки технічно придатним є обладнання господарства (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Показники стану та руху основних засобів

Показник	Формула розрахунку
Коефіцієнт оновлення (Конов.)	Сума введених ОЗ / Вартість на кінець року
Коефіцієнт вибуття (Квиб.)	Вартість Вибулих ОЗ / Вартість на початок року
Коефіцієнт зносу (Кзнос.)	Сума зносу / Первісна вартість
Коефіцієнт придатності	Залишкова вартість / Первісна вартість

Коефіцієнт оновлення показує, наскільки активно підприємство купує нову техніку та обладнання. Він розраховується як відношення вартості щойно придбаних основних засобів до їхньої загальної вартості наприкінці року. Високе значення цього показника свідчить про те, що господарство інвестує у свій розвиток та замінює старі засоби сучасними. Для аграрного сектора це критично важливо, адже нова техніка працює ефективніше та рідше ламається.

Коефіцієнт вибуття відображає частку майна, яка припинила використовуватися в господарстві через знос, поломки або продаж. Для розрахунку вартість усіх списаних за рік засобів ділять на вартість активів, що були на балансі на початку року. Аналіз цього коефіцієнта дозволяє зрозуміти, як швидко підприємство позбувається застарілого чи непотрібного обладнання. Якщо вибуття відбувається швидше за оновлення, це тривожний сигнал, що виробнича потужність господарства скорочується.

Коефіцієнт зносу визначає, наскільки «старим» є парк техніки та будівлі підприємства з фінансової точки зору. Він показує, яку частину своєї вартості основні засоби вже втратили через тривалу експлуатацію. Обчислюється як

відношення накопиченого зносу до початкової ціни придбання активів. Вважається, що нормальний рівень зносу не має перевищувати 50%. Перевищення цієї межі означає, що техніка критично зношена і потребує термінової заміни, інакше витрати на її ремонт будуть занадто високими.

Коефіцієнт придатності є показником, протилежним до зносу, і демонструє «запас міцності» активів. Він розраховується шляхом ділення залишкової вартості на первісну вартість об'єктів. Цей коефіцієнт дає чітку відповідь на питання: яка частка майна підприємства ще здатна ефективно працювати та приносити прибуток. Чим ближче це значення до одиниці або 100%, тим новішим і надійнішим є матеріально-технічний стан господарства.

Для проведення повноцінного горизонтального аналізу стану основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро», систематизуємо дані Балансу за чотирирічний період та розрахуємо основні показники (2023–2025 рр.) у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

**Показники стану та руху основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро»
за 2023-2025 рр.**

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Первісна вартість (на кінець року), тис. грн.	39881	43150	27966,9
Сума зносу (накопичена), тис. грн.	15450	18920	22180
Залишкова вартість, тис. грн.	24431	24230	23740
Вартість введених ОЗ за рік, тис. грн.	1761	3269	2770
Коефіцієнт оновлення (Кнадх)	0,044	0,076	0,06
Коефіцієнт вибуття (Квиб)	0	0	0
Коефіцієнт зносу (Кзнос)	0,387	0,438	0,483
Коефіцієнт придатності	0,613	0,562	0,517

У 2025 році ФГ «Кузьмин-Агро» залишалося у стані технічної стабільності, а саме коефіцієнт оновлення склав 6,0% проти 7,6% у 2024-му, тобто кожна шістнадцята гривня у вартості майна – це нове обладнання. Вибуття не відбувалося, що дозволило зберегти кількість техніки, але водночас накопичило старі машини.

Найбільший виклик – високий рівень зносу: 48,3% проти 38,7% у 2023 році. Це означає, що майже половина ресурсу техніки вже використана, а коефіцієнт придатності знизився до 51,7% з 61,3% за чотири роки. У 2026 році господарству варто спрямувати частину прибутку на оновлення парку, щоб уникнути зростання витрат на ремонти та забезпечити стабільний розвиток виробництва.

Фермерське господарство знаходиться в зоні «технічної стабільності», але на межі переходу до фази «критичного зносу». Рекомендується у 2026 році спрямувати частину чистого прибутку на інтенсивне оновлення активної частини основних засобів, щоб не допустити зростання собівартості через постійні ремонти старої техніки.

Для візуалізації результатів дослідження побудовано рис.3.4. Графічне відображення дозволяє чітко відстежити співвідношення між темпами інвестування у нові активи та швидкістю їхнього фізичного зношування.

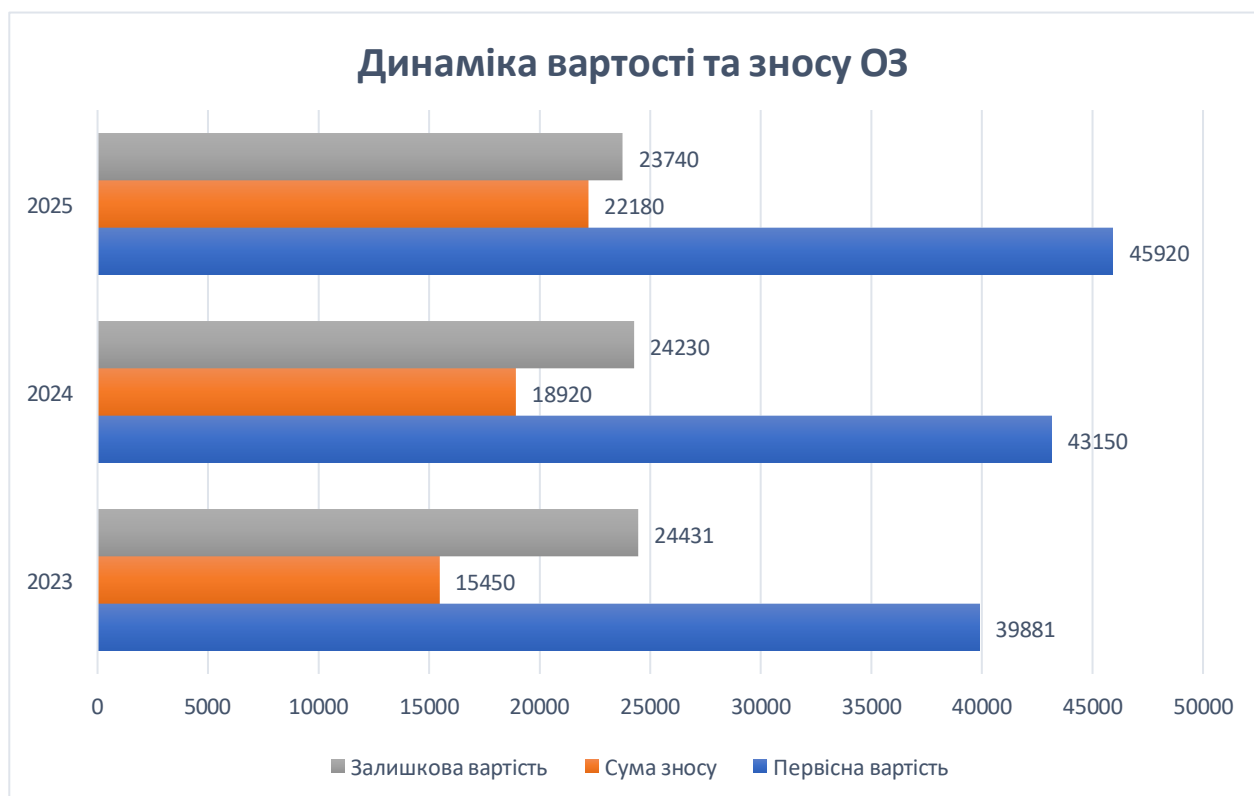

Рис. 3.4. Динаміка вартості та зносу основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро»

Графік демонструє стійку тенденцію до зростання первісної вартості основних засобів, що свідчить про планомірне розширення матеріальної бази ФГ

«Кузьмин-Агро». Проте, варто зауважити, що темпи накопичення зносу випереджають темпи оновлення, через що залишкова вартість активів поступово знижується. Це вказує на те, що навіть за умови активного введення нових об'єктів у наступних роках, загальний «вік» парку техніки продовжує зростати. Відобразимо результати аналізу стану та придатності основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро» на графіку (рис. 3.5.).

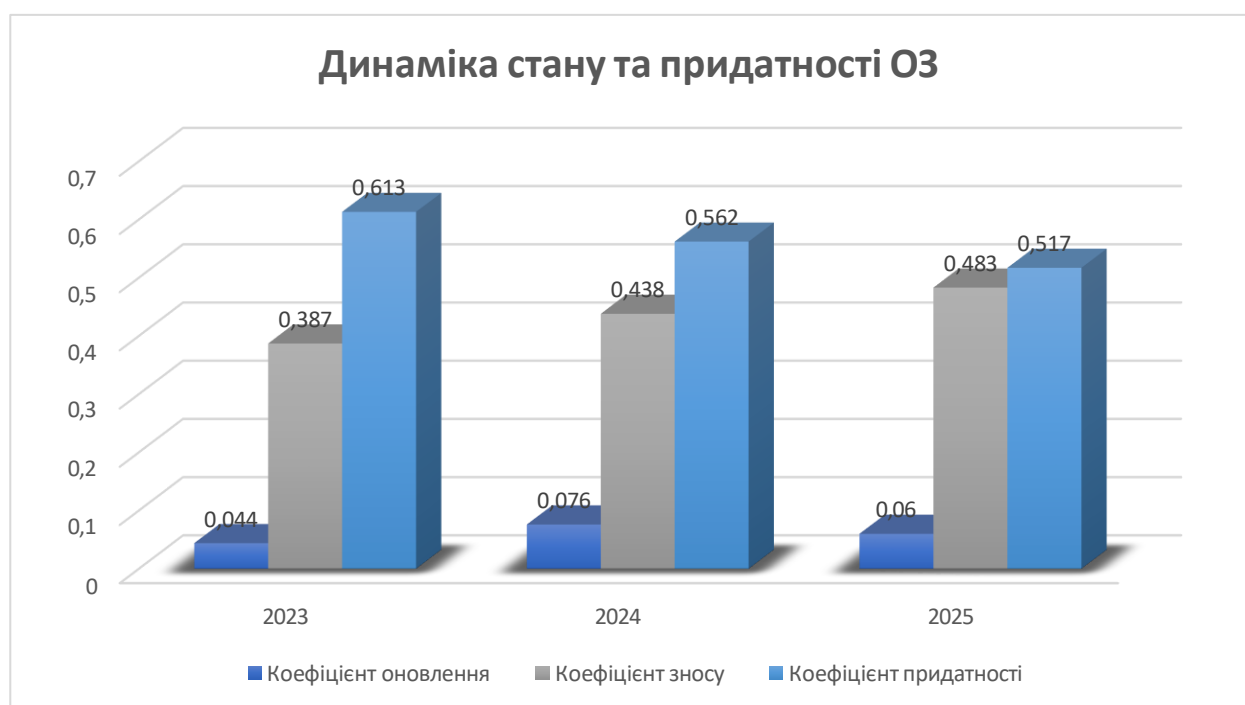

**Рис. 3.5. Динаміка стану та придатності основних засобів
ФГ «Кузьмин-Агро»**

Найбільш помітним є динамічне зростання кривої коефіцієнта зносу, яка на кінець 2025 року сягнула позначки 0,483. Одночасно з цим лінія коефіцієнта придатності стрімко знижується, наближаючись до критичної межі 0,5. Позитивним моментом є стрибок коефіцієнта оновлення у 2024 році, проте лінійний тренд підтверджує: поточних обсягів оновлення недостатньо для повної компенсації амортизації активів.

Логіка побудованих графіків підтверджує, що ФГ «Кузьмин-Агро» знаходиться на етапі інтенсивної експлуатації наявних ресурсів. Послідовне зближення показників зносу та придатності на графіку свідчить про вичерпання внутрішнього технічного резерву. Якщо у 2026 році не буде збережено або збільшено темпи оновлення зафіксовані на рівні 6-7%, підприємство ризикує

зіткнутися з технологічним старінням, що призведе до зростання витрат на ремонти та зниження загальної продуктивності праці.

Отже, можна зробити висновок, що аналіз діяльності ФГ «Кузьмин-Агро» за 2023–2025 роки свідчить про планомірне розширення матеріальної бази, що підтверджується зростанням первісної вартості основних засобів. Однак позитивна динаміка оновлення парку техніки, пік якої припав на 2024 рік, наразі є недостатньою для повної компенсації фізичного зносу активів. Протягом досліджуваного періоду спостерігається тривожна тенденція стрімкого зростання коефіцієнта зносу, який на кінець 2025 року сягнув майже критичної межі у 48,3%, що призвело до відповідного скорочення «запасу міцності» підприємства. Господарство опинилося у стані технічної стабільності, який за відсутності інтенсивних інвестицій у 2026 році може перейти у фазу критичного старіння. Для збереження конкурентоспроможності та запобігання зростанню витрат на постійні ремонти застарілих машин, керівництву необхідно спрямувати чистий прибуток на модернізацію активної частини активів, забезпечуючи випереджаючі темпи оновлення над процесами амортизації.

3.3. Оцінка ефективності використання основних засобів підприємства

Оцінка ефективності використання основних засобів є критично важливим етапом аналізу для ФГ «Кузьмин-Агро», оскільки результативність експлуатації техніки та обладнання безпосередньо формує обсяги виробленої продукції та прибутковість господарства. Цей процес передбачає не просто констатацію наявності активів, а глибоке дослідження того, скільки доходу приносить кожна одиниця вкладеного капіталу в необоротні активи. Аналітична робота базується на зіставленні вартісних показників балансу з результатами діяльності, що дозволяє виявити резерви для інтенсифікації виробництва та обґрунтувати необхідність подальшої модернізації матеріально-технічної бази.

Розрахунки проводяться методом порівняння фактичних значень звітного періоду з показниками минулих років для виявлення стійких трендів. Інформаційна база аналізу дозволяє розрахувати фондівіддачу, фондомісткість та рентабельність, що в сукупності дає повне уявлення про якість управління майном у ФГ «Кузьмин-Агро».

Розглянемо методику розрахунку показників ефективності використання основних засобів у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Показники ефективності використання основних засобів

Показник	Формула розрахунку
Фондовіддача	Виручка (Ф2) / Середньорічна вартість ОЗ
Фондомісткість	1 / Фондовіддача
Фондоозброєність	Вартість ОЗ / Кількість працівників
Рентабельність ОЗ	Чистий прибуток / Середньорічна вартість ОЗ

Ключовим показником ефективності є фондівіддача, яка відображає обсяг чистого доходу від реалізації продукції на одну гривню середньорічної вартості основних засобів. Зростання фондівіддачі в динаміці свідчить про інтенсивне використання технічного парку та впровадження ефективніших агротехнологій. Обернений показник – фондомісткість – демонструє частку капітальних вкладень у кожній гривні отриманої виручки; його поступове зниження є позитивною ознакою, що вказує на економію засобів праці на одиницю виробленої продукції.

Важливою складовою аналізу є визначення фондоозброєності, яка показує вартість засобів праці, що припадають на одного працівника господарства. Підвищення цього показника свідчить про зростання технічної оснащеності праці, що в аграрному секторі є запорукою підвищення врожайності та швидкості збору культур. Остаточний фінансовий ефект відображає показник рентабельності основних засобів, який зіставляє чистий прибуток із вартістю майна. Позитивне значення рентабельності підтверджує окупність інвестицій у необоротні активи та здатність активів генерувати реальний дохід.

Для проведення розрахунку ефективності використання основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро» за чотирирічний період та розрахуємо основні показники у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Показники ефективності використання основних засобів
ФГ «Кузьмин-Агро» за 2023–2025 рр.**

№	Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.
1.	Чистий дохід (виручка), тис. грн.	45100	49800	51200
2.	Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	2850	3150	2900
3.	Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн.	39000	41515	44535
4.	Середньооблікова чисельність, осіб	25	26	26
5.	Фондовіддача (грн/грн.)	1,16	1,2	1,15
6.	Фондомісткість (грн/грн.)	0,86	0,83	0,87
7.	Фондоозброєність (тис.грн./ос.)	1560	1596,7	1712,9
8.	Рентабельність ОЗ (%)	7,31	7,59	6,51

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна стверджувати, що ефективність використання основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро» перебуває на задовільному рівні, проте має суперечливі тенденції. З одного боку, протягом 2023–2024 років господарство демонструвало стійке зростання фондовіддачі з 1,16 до 1,20 та зниження фондомісткості, що підтверджує успішну інтенсифікацію виробництва та ефективну експлуатацію технічного парку. Суттєве зростання фондоозброєності у 2025 році до 1712,9 тис. грн/ос. свідчить про послідовну реалізацію стратегії автоматизації та підвищення технічної оснащеності праці.

З іншого боку, введення в експлуатацію нових активів у 2025 році спричинило тимчасове зниження фондовіддачі та рентабельності основних засобів з 8,39% до 6,51%. Таке падіння прибутковості майна є закономірним наслідком зростання амортизаційних відрахувань та операційних витрат на фоні освоєння нових потужності. Для стабілізації фінансового стану та підвищення

віддачі від інвестицій, пріоритетом ФГ «Кузьмин-Агро» на 2026 рік має стати оптимізація собівартості та максимальне завантаження оновленого парку техніки. Це дозволить конвертувати накопичений технічний потенціал у реальні прибутки та забезпечити довгострокову стійкість господарства.

Для візуального відображення динаміки доходів порівняно з вартістю основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро» протягом 2023–2025 років наведено рис. 3.6.

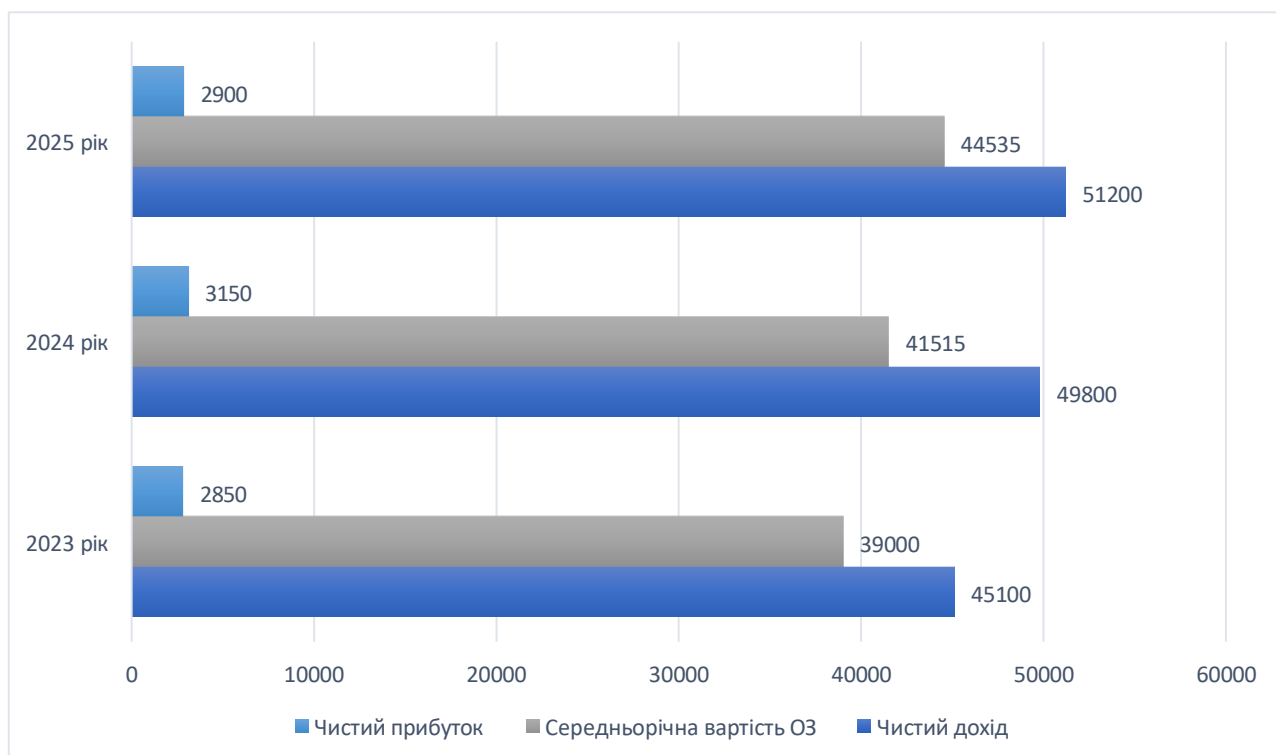

Рис. 3.6. Динаміка доходів порівняно з вартістю основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро» протягом 2023-2025 рр.

Побудована гістограма свідчить про стабільне нарощення потенціалу ФГ «Кузьмин-Агро». Так, протягом 2023–2025 рр. спостерігається випереджаюче зростання чистого доходу відносно вартості основних засобів до 2024 року. Проте у 2025 році темпи приросту вартості активів перевищили темпи приросту виручки, що є наслідком масштабного оновлення технічного парку, результативність якого повною мірою проявиться у наступних періодах.

Відобразимо результати аналізу динаміки коефіцієнтів ефективності основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро» на графіку (рис. 3.7.).

Графік відносних показників демонструє пік ефективності використання

майна у 2024 році, коли фондівіддача сягнула максимального значення 1,20 грн. Водночас крива рентабельності ОЗ має тенденцію до зниження з 8,39% до 6,51%, що зумовлено об'єктивними факторами: зростанням амортизаційних відрахувань на нову техніку та подорожчанням паливно-енергетичних ресурсів. Попри це, лінія фондівіддачі залишається стабільно вищою за одиницю, що підтверджує економічну доцільність утримання та розвитку наявної бази основних засобів.

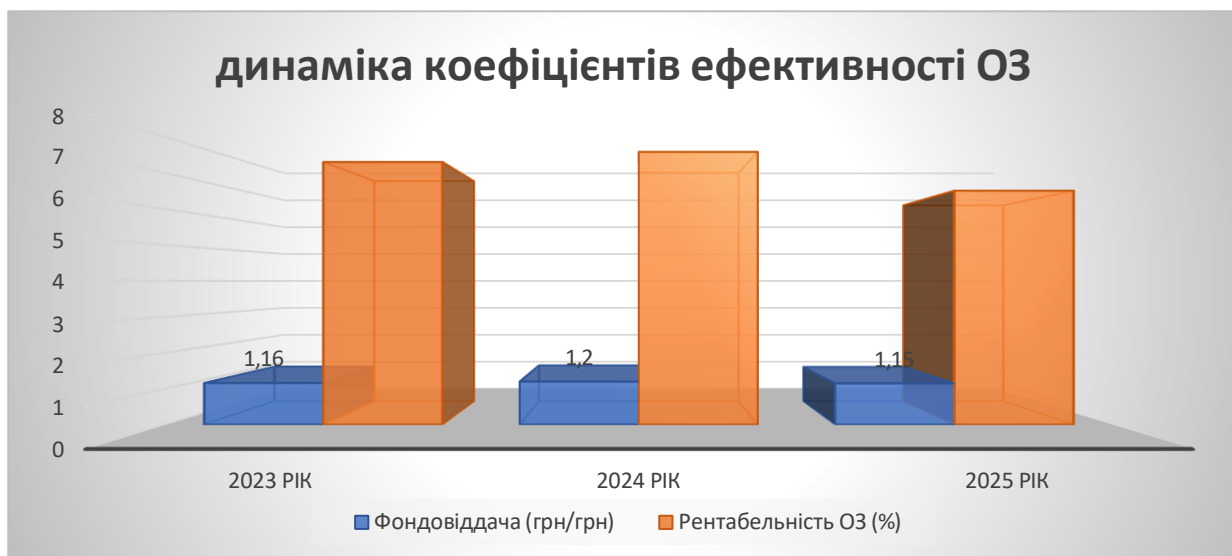

Рис. 3.7. Динаміка коефіцієнтів ефективності основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро» протягом 2023-2025 рр.

Виявлені тенденції зниження рентабельності на фоні активного оновлення парку техніки свідчать про те, що ФГ «Кузьмин-Агро» потребує переходу до якісно нової моделі управління активами. Для стабілізації фінансових результатів та максимальної окупності інвестицій керівництву господарства необхідно зосередитися на комплексному підході, який би поєднував технічне вдосконалення з оптимізацією організаційних процесів.

З огляду на результати аналізу, пропонується багаторівнева стратегія, що охоплює різні аспекти діяльності підприємства. Систематизація основних напрямів та стратегічних рішень, спрямованих на максимізацію віддачі від використання матеріально-технічної бази, наочно представлена на рис. 3.8.

Інтенсивний шлях розвитку базується на якісному вдосконаленні наявної технічної бази та підвищенні продуктивності кожної одиниці обладнання. Для

фермерського господарства це означає впровадження інноваційних технологій, таких як системи точного землеробства або енергоефективні агрегати, що дозволяють знизити витрати пального та сировини на одиницю врожаю. Важливою складовою цього напряму є не лише закупівля нових машин, а й глибока модернізація існуючих тракторів та комбайнів, що в поєднанні з регулярним навчанням механізаторів дозволяє максимально використовувати паспортну потужність техніки. Такий підхід забезпечує зростання фондівіддачі за рахунок якісного стрибка у продуктивності праці та мінімізації технологічних втрат під час польових робіт.

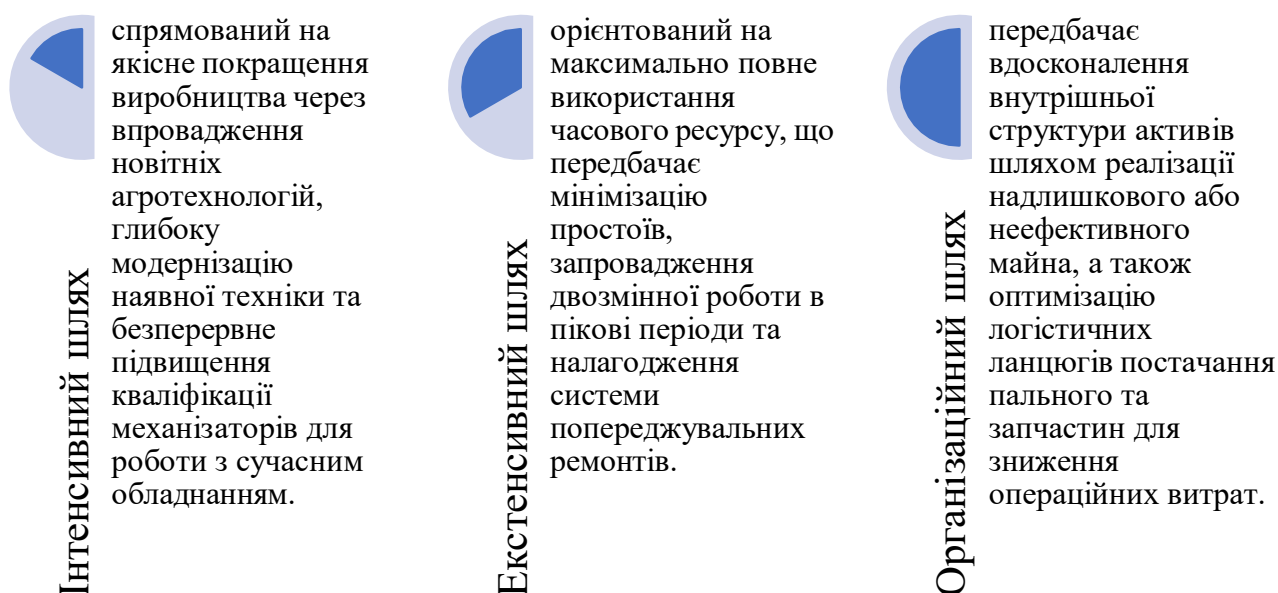

**Рис. 3.8. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів
ФГ «Кузьмин-Агро»**

Екстенсивний шлях підвищення ефективності зосереджений на раціональному використанні часового ресурсу та мінімізації періодів бездіяльності техніки. У сільськогосподарському виробництві, де панує сезонність, критично важливо забезпечити безперебійну роботу обладнання в пікові періоди посівної чи збору врожаю, що досягається шляхом запровадження двозмінних графіків роботи. Окрім збільшення фактичного часу експлуатації машин, цей шлях передбачає налагодження системи планово-попереджувальних ремонтів, які дозволяють уникнути аварійних зупинок і тривалих простоїв у

розпал сезону. Завдяки кращій організації праці та належному технічному догляду господарство отримує можливість обробити більші площі тими самими засобами, що прямо впливає на зниження фондомісткості продукції.

Організаційний шлях управління активами полягає в оптимізації внутрішньої структури майна та вдосконаленні супутніх бізнес-процесів господарства. Ефективне управління передбачає проведення регулярної інвентаризації для виявлення та подальшої реалізації надлишкових або морально застарілих об'єктів, які не приносять доходу, але потребують витрат на зберігання та оподаткування. Водночас суттєвий економічний ефект дає покращення логістики постачання пально-мастильних матеріалів та запчастин, що дозволяє знизити собівартість експлуатації ОЗ. Шляхом вивільнення капіталу з неефективних активів та концентрації ресурсів на найбільш рентабельних групах техніки, ФГ «Кузьмин-Агро» здатне значно покращити загальні показники прибутковості та забезпечити вищу ліквідність свого майна.

Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що ФГ «Кузьмин-Агро» демонструє стабільну здатність адаптувати свою матеріально-технічну базу до сучасних вимог аграрного ринку. Позитивна динаміка фондівдачі та фондоозброєності протягом 2023-2024 років підтверджує успішну інтенсифікацію виробництва, однак показники 2025 року вказують на закономірне зростання фінансового навантаження через масштабне оновлення активів. Поточне зниження рентабельності та фондівдачі є тимчасовим інвестиційним ефектом, який вимагає переходу до комплексної стратегії управління.

Реалізація запропонованих інтенсивних, екстенсивних та організаційних заходів – від впровадження точного землеробства до оптимізації логістики – дозволить господарству конвертувати оновлений технічний потенціал у реальні прибутки, забезпечивши максимальну окупність капіталовкладень та довгострокову конкурентоспроможність у наступних періодах.

ВИСНОВКИ

Основні засоби становлять матеріально-технічну базу ФГ «Кузьмин-Агро», забезпечуючи безперервність виробничого процесу у рослинництві. Вони виступають засобами праці, які використовуються протягом тривалого періоду, не змінюючи своєї натуральної форми, але поступово переносячи вартість на готову продукцію. У структурі активів фермерського господарства вони посідають чільне місце, оскільки від їх стану залежить ефективність обробки землі та збирання врожаю.

Економічне значення цих активів полягає у створенні умов для отримання прибутку та забезпеченні конкурентоспроможності на аграрному ринку. Постійне оновлення технічного парку дозволяє підприємству впроваджувати новітні технології вирощування зернових культур. Таким чином, основні засоби є не лише обліковою категорією, а й стратегічним ресурсом розвитку бізнесу. Кожна одиниця техніки в «Кузьмин-Агро» має бути чітко ідентифікована та оцінена для коректного відображення у звітності.

У ФГ «Кузьмин-Агро» основні засоби класифікуються відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку для забезпечення систематизації даних. Основні групи включають земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди та передавальні пристрої. Окрему і найважливішу категорію складають машини та обладнання, куди входять трактори, комбайни та сівалки, що безпосередньо задіяні у полі. Також виділяються транспортні засоби, інструменти, прилади та інвентар, які забезпечують господарську діяльність підрозділів. Така деталізація дозволяє керівництву аналізувати склад майна та приймати рішення щодо списання застарілих об'єктів. Кожній групі присвоюється відповідний субрахунок у плані рахунків, що спрощує процес нарахування амортизації. Класифікація допомагає не лише в обліку, а й у плануванні ремонтів та технічного обслуговування.

Оцінка основних засобів у господарстві здійснюється за декількома видами вартості: первісною, переоціненою, ліквідаційною та залишковою.

Первісна вартість формується в момент надходження об'єкта і включає витрати на купівлю, транспортування, страхування та монтаж. Залишкова вартість, яка відображається у балансі, розраховується як різниця між первісною вартістю та сумою накопиченого зносу. ФГ «Кузьмин-Агро» має право проводити переоцінку активів, якщо їхня балансова вартість суттєво відрізняється від справедливої на дату балансу. Ліквідаційна вартість визначається як очікувана сума, яку підприємство планує отримати від реалізації об'єкта після закінчення строку його служби.

Ведення обліку основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро» суворо регламентоване законодавством України та внутрішніми наказами про облікову політику. Основним документом є НП(С)БО 7 «Основні засоби», який визначає критерії визнання активів та порядок їх оцінки. Також господарство керується Податковим кодексом України, що важливо для розмежування бухгалтерського та податкового обліку зносу. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» встановлює загальні вимоги до документування операцій та складання звітності. Внутрішній Наказ про облікову політику визначає межу малоцінних необоротних активів та обрані методи амортизації. Дотримання цих норм є обов'язковим для уникнення штрафних санкцій з боку контролюючих органів. Нормативна база також включає методичні рекомендації Міністерства фінансів щодо оформлення первинних документів.

Облік руху основних засобів розпочинається з оформлення первинних документів, які підтверджують факт господарської операції. У ФГ «Кузьмин-Агро» для оприбуткування техніки використовується Акт приймання-передачі, який підписується спеціальною комісією. Кожному об'єкту присвоюється унікальний інвентарний номер, що зберігається протягом усього часу його експлуатації. На основі первинних даних заповнюються інвентарні картки, де фіксуються всі технічні характеристики та проведені модернізації. Синтетичний облік ведеться на рахунку 10 «Основні засоби», де відображається наявність та рух майна у грошовому виразі. Використання автоматизованої системи обліку дозволяє мінімізувати помилки при перенесенні даних з паперових носіїв.

Аналіз наявності основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро» за останні роки демонструє тенденцію до поступового збільшення вартості необоротних активів. Структурний аналіз показує, що найбільшу питому вагу займають машини та обладнання, що характерно для підприємств аграрного сектору. Збільшення частки активної частини основних засобів свідчить про інтенсифікацію виробничих процесів у господарстві. Разом з тим, питома вага будівель та споруд залишається стабільною, що вказує на достатність складських приміщень. Аналіз проводиться шляхом порівняння даних на початок і кінець звітної періоду у розрізі груп майна. Важливо відстежувати зміни у структурі, щоб вчасно реагувати на дефіцит певних видів техніки. Позитивною динамікою вважається випереджаюче зростання вартості технічних засобів порівняно з іншими групами. Результати такого аналізу стають основою для формування інвестиційного бюджету на наступний рік.

Рух основних засобів характеризується показниками надходження, вибуття та оновлення, що розраховуються на основі балансових даних. Коефіцієнт оновлення у ФГ «Кузьмин-Агро» відображає частку введених у дію нових об'єктів відносно загальної вартості на кінець року. Високе значення цього показника свідчить про активну модернізацію і заміну застарілих комбайнів на енергоефективні моделі. Коефіцієнт вибуття показує інтенсивність списання непридатного або повністю зношеного майна протягом звітної періоду. Порівняння цих коефіцієнтів дозволяє оцінити, чи встигає підприємство компенсувати зношену техніку новою. У 2025 році господарство продемонструвало позитивну динаміку, де темпи оновлення перевищили темпи вибуття. Це вказує на розширення виробничого потенціалу та зміцнення матеріальної бази.

Технічний стан основних засобів визначається через коефіцієнти зносу та придатності, які є ключовими для фермерського господарства. Коефіцієнт зносу у ФГ «Кузьмин-Агро» на кінець 2025 року має тенденцію до зростання, що вимагає уваги з боку керівництва. Високий рівень зносу активної частини майна призводить до частих поломок у розпал сезону та зростання витрат на ремонти.

Водночас коефіцієнт придатності показує залишковий ресурс техніки, який ще може бути використаний у виробництві. Покращення технічного стану можливе лише через системні капітальні інвестиції в нове обладнання

Амортизація у ФГ «Кузьмин-Агро» нараховується з метою накопичення коштів для майбутнього відновлення основних засобів. Підприємство переважно використовує прямолінійний метод через його простоту та рівномірність розподілу витрат. Суми амортизаційних відрахувань щомісяця включаються до складу загальновиробничих витрат або собівартості продукції.

Ефективність використання основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро» найкраще ілюструє показник фондівдачі. Аналіз проводиться у динаміці, що дозволяє виявити резерви підвищення продуктивності праці та техніки.

Рентабельність основних засобів відображає здатність майна генерувати чистий прибуток для ФГ «Кузьмин-Агро». Протягом аналізованого періоду рентабельність засобів у господарстві коливалася залежно від погодних умов та цін на добрива. Високий рівень рентабельності підтверджує доцільність утримання великого парку техніки.

Інвентаризація основних засобів у ФГ «Кузьмин-Агро» проводиться щорічно перед складанням річної звітності для забезпечення відповідності облікових даних фактам. Під час цього процесу робоча комісія перевіряє стан кожного трактора, причепа та складського приміщення. Виявлені під час перевірки надлишки підлягають оприбуткуванню, а нестачі – списанню з відшкодуванням винними особами. Інвентаризація також допомагає виявити об'єкти, які тривалий час не використовуються або потребують термінового ремонту. Це дозволяє очистити баланс від «мертвих» активів та оптимізувати податок на майно.

Для підвищення ефективності використання активів ФГ «Кузьмин-Агро» розробляє заходи з модернізації та технічного переозброєння. Одним із пріоритетів є впровадження систем точного землеробства, що дозволяє зменшити знос техніки та витрати пального. Важливим напрямком є також своєчасне проведення профілактичних ремонтів, що подовжує термін служби

агрегатів. Перехід на оренду або лізинг певних видів вузькоспеціалізованої техніки може бути альтернативою великим капітальним витратам. Підвищення кваліфікації механізаторів також сприяє дбайливому відношенню до дороговартісних комбайнів. Оптимізація структури парку шляхом продажу неефективних машин дозволяє вивільнити кошти для розвитку. Постійний моніторинг ринку нової техніки допомагає обирати оптимальні моделі за співвідношенням ціна-якість. Рациональне використання кожного гектара землі неможливе без справної та сучасної технічної бази.

За результатами аналізу можна стверджувати, що ФГ «Кузьмин-Агро» володіє достатнім потенціалом основних засобів для ведення прибуткової діяльності. Система обліку та аудиту майна побудована логічно та відповідає вимогам діючого законодавства України. Позитивна динаміка оновлення активної частини майна свідчить про стратегічне бачення розвитку з боку власників. Однак виявлений рівень зносу вимагає продовження інвестиційної програми та посилення контролю за технічним станом. Показники фондівіддачі та рентабельності підтверджують економічну доцільність поточної моделі управління активами. Надалі господарству слід зосередитись на цифровізації обліку та впровадженні енергозберігаючих технологій. Загалом, стан основних засобів ФГ «Кузьмин-Агро» є задовільним і забезпечує міцний фундамент для сталого зростання. Виважена облікова політика та регулярний аналіз є запорукою фінансової безпеки підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д., Лукашова О. П. Сутність та особливості відтворення інтелектуального капіталу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород. 2019. Вип. 28. С. 25-31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-4>
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит», 7-ме вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2016. С. 832.
3. Цебень Р. Л. Оцінка основних засобів електроенергетичних підприємств-операторів системи розподілу за умов повоєнної відбудови України. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2023. № 3(56). С. 43–48. DOI: [http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2023-3\(56\)-43-48](http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2023-3(56)-43-48)
4. НП(С)БО 7 «Основні засоби» затверджено наказом міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92 № 288/4509 (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. (із змінами та доповненнями) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики : підручник / А. Загородній та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2022. 416 с.
7. Словник-довідник економіста та менеджера ; кол. авт. за ред. д.е.н., проф. Н. І. Верхоглядової. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2022. 156 с.
8. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Мусійченко О. Г. Організація і методика аудиту : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 280 с. URI: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/19665>
9. Бабяк Н. Д., Пономаренко Н. С. Управління логістичними витратами торговельних мереж. Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. 2022. Вип. 16. С. 157–161.

10. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 258 с.
11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» (МСБО 16). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text
12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Мінфіну України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
13. Нашкерська Г. В. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Кондор, 2023. 503 с.
14. Назаренко І. Економічний зміст ефективності діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 76. № 3. С. 15-22.
15. Петренко К. В., Скоробагата Н. Є. Економіка і організація виробництва : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 240 с.
16. Лисиченко О. О., Атамас П. Й., Атамас О. П. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2023. 356 с.
17. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
18. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда». Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>
20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати», сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу та припинена діяльність», затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.11.2003 р. № 617. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text>
22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення

- корисності активів», затверджено Наказом Міністерства фінансів України від No 817 від 24.12.2004 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05#Text>
23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість» : Наказ Міністерства фінансів України від 02.07.2007 р. № 779. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07>.
24. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України No 561 від 30.09.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>
25. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу: зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 №291. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>
26. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Міністерством фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
27. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України №2258-VII від 21.12.2017 : за станом на 20.06.2024р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
28. Міжнародний стандарт аудиту 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» // Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2016–2017 рр. / пер. з англ. Київ : Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2018. Ч. 1. С. 72–98.
29. Міжнародний стандарт аудиту 500 «Аудиторські докази» // Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2016–2017 рр. / пер. з англ. Київ : Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2018. Ч. 1. С. 398–417.
30. Бухгалтерський облік (загальна теорія) : навч. посіб. Львів / Бачинський В. та ін. Магнолія 2006, 2024. 319 с.
31. Міжнародний стандарт аудиту 520 «Аналітичні процедури» / Міжнародні

- стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2016–2017 рр. / пер. з англ. Київ : Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2018. Ч. 1. С. 474–482.
32. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>
33. Нововведення Закону №466: Змінено визначення основних засобів в ПКУ. URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/428794.html>
34. Верига Ю. А., Гладких Т. В., Орищенко М. М. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2021. 438 с.
35. Радіонова Н., Войтенко М. Методичні засади проведення аудиту основних засобів. *Інтернаука*. 2021. № 15 (115). С. 37-41.
36. Голуб Н. О. Проблемні питання обліку основних засобів. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного*. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика». 2024. № 4 (53). С. 75-82.
37. Черкашина Т. В. Проблемні питання обліку основних засобів в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2024. № 9 (322). С. 29-36.
38. Жук В., Бездушна Ю., Попко Є. Амортизація активів підприємств у воєнний час. *Облік і фінанси*. 2022. № 1(95). С. 5-12. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-1\(95\)-5-12](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-1(95)-5-12)
39. Шкроміда Н. Я., Малишев С. В. Фінансовий облік як джерело інформації для формування звіту про управління: проблеми повноти та достовірності. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2025. № 4(92). С. 93-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2025-92-14>
40. Брагіна О. С., Забродна І. О. Розробка стратегічного підходу до управління витратами підприємства. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2021. № 3. С. 19-25.
41. Shkromyda, V., Gnatiuk, T., Shkromyda, N., Vasylyuk, M., Zorina, O. (2023). Organizational and Methodological Determinants of Integrated Reporting

Development: A Case Study of Ukraine. *Journal of Law and Sustainable Development*. 11(3). e818. DOI: <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i3.818>

42. Ленъ В. С., Нехай В. Облік і аудит. Вступ до фаху : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2022. 271 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25
«Спрощена фінансова звітність»
(пункт 4 розділу I)

**Фінансова звітність
малого підприємства**

Дата (рік, місяць, число)
Підприємство **ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО**
«КУЗЬМИН-АГРО»
Територія **ОЛЕША**

Організаційно-правова форма господарювання
ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО
Вид економічної діяльності **Вирощування зернових та
технічних культур**
Середня кількість працівників, осіб
4
Одиниця виміру:
тис.грн з одним десятковим знаком

за
ЄДРПОУ
за
КАТОТТГ¹
за КОПФГ

КОДИ		
2026	1	01
UA260402500100595660		
110		
01.11		

за КВЕД

Адреса, телефон: Україна, 78040, Івано-Франківська обл.,
Івано Франківський р-н, село Олеша, вул. Швабівка,
будинок 6а, Телефон: +38(099)-212-06-08

**1. Баланс
на 31.12 2025 р.
Форма № 1-м**

Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи	1000		
Нематеріальні активи	1000		
Первісна вартість	1001		
Накопичена амортизація	1002	()	()
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби:	1010	24230	23740
первісна вартість	1011	43150	45920
знос	1012	(18920)	(22180)
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	24230	23740
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	5353,9	7131,9
у тому числі готова продукція	1103		
Поточні біологічні активи	1110		

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125		3382,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135		836,4
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	420,4	39,8
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	5774,3	11390,1
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	30 004,3	35 130,1

Пасив	Код рядка	На початок звітної року	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		400
Додатковий капітал	1410	27112,6	23596,1
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	420,4	380,5
Неоплачений капітал	1425	()	()
Усього за розділом I	1495	23979,9	24376,6
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595		
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600		5479
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	2471,3	3184,2
товари, роботи, послуги	1615		2924,2
розрахунками з бюджетом	1620		147,1
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		19
розрахунками з оплати праці	1630		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695	2471,3	11 753,5
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	30 004,3	35 130,1

**2. Звіт про фінансові результати
за 2025 р.**

Форма № 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	51200	49800
Інші операційні доходи	2120		
Інші доходи	2240	198,3	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	53 398,3	49800
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(48 885,7)	(45 958,5)
Інші операційні витрати	2180	(308)	()
Інші витрати	2270	(668)	()
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(49 861,7)	(45 958,5)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	3 536,6	3 841,5
Податок на прибуток	2300	(636,6)	(691,5)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	2900	3150

Керівник

Головний бухгалтер

КУЗЬМИН СВЯТОСЛАВ РУСЛАНОВИЧ

(ініціали, прізвище)

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальної структури територій територіальних громад.

{Додаток 1 в редакції Наказу Міністерства фінансів № 25 від 24.01.2011; із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 664 від 31.05.2011, № 1591 від 09.12.2011, № 627 від 27.06.2013; в редакції Наказу Міністерства фінансів № 48 від 08.02.2014; із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 754 від 14.07.2014, № 226 від 31.05.2019, № 588 від 29.09.2020, № 385 від 09.07.2021}

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25
«Спрощена фінансова звітність»
(пункт 4 розділу I)

**Фінансова звітність
малого підприємства**

Дата (рік, місяць, число)
Підприємство **ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО**
«КУЗЬМИН-АГРО»
Територія **ОЛЕША**

Організаційно-правова форма господарювання
ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Вид економічної діяльності **Вирощування зернових та
технічних культур**

Середня кількість працівників, осіб
4

Одиниця виміру:
тис.грн з одним десятковим знаком

Адреса, телефон: **Україна, 78040, Івано-Франківська обл.,
Івано Франківський р-н, село Олеша, вул. Швабівка,
будинки ба, Телефон: +38(099)-212-06-08**

за
ЄДРПОУ
за
КАТОТТГ¹
за КОПФГ

за КВЕД

КОДИ		
2025	1	01
UA260402500100595660		
110		
01.11		

**І. Баланс
на 31.12 2024 р.
Форма № 1-м**

Код за ДКУД **1801006**

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
І. Необоротні активи	1000		
Нематеріальні активи	1000		
Первісна вартість	1001		
Накопичена амортизація	1002	()	()
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби:	1010	24431	24230
первісна вартість	1011	39881	43150
знос	1012	(15450)	(18920)
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом І	1095	24431	24230
ІІ. Оборотні активи			
Запаси:	1100	3343,2	5353,9
у тому числі готова продукція	1103		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи,	1125		

послуги			
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	135,5	420,4
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	3 478,7	5774,3
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	27 909,7.	30 004,3

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		
Додатковий капітал	1410	27112,6	27112,6
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		420,4
Неоплачений капітал	1425	()	()
Усього за розділом I	1495	27112,6	23979,9
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595		
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	797,1	2471,3
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695	797,1	2471,3
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	27 909,7.	30 004,3

**2. Звіт про фінансові результати
за 2024 р.**

Форма № 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	49800	45100
Інші операційні доходи	2120		
Інші доходи	2240		
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	49800	45100
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(45 958,5)	(41 624,4)
Інші операційні витрати	2180	()	()
Інші витрати	2270	()	()
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(45 958,5)	(41 624,4)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	3 841,5	3 475,6
Податок на прибуток	2300	(691,5)	(625,6)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	3150	2 850

Керівник

Головний бухгалтер

КУЗЬМИН СВЯТОСЛАВ РУСЛАНОВИЧ
(ініціали, прізвище)

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад.

{Додаток 1 в редакції Наказу Міністерства фінансів № 25 від 24.01.2011; із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 664 від 31.05.2011, № 1591 від 09.12.2011, № 627 від 27.06.2013; в редакції Наказу Міністерства фінансів № 48 від 08.02.2014; із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 754 від 14.07.2014, № 226 від 31.05.2019, № 588 від 29.09.2020, № 385 від 09.07.2021}